محسن

د قرآني زده کړې او پوهنې لړۍ

۱۱۱

محسن تفسير

له قرآنه يو څرک

Ketabton.com

۱۱۱ـ د «مسد» سورت

ژباړه او څېړنه :

احمد حسين «عنايت»

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مسد سورت تشريح

ژباړه او څېړنه:

احمد حسين عنايت

بسم الله الرحمن الرحيم

د لوراند او لورين الله په نامه

سورةالمسد

د مسد سورة (۱۱۱)

سريزه: د «مسد» سورت مکي دی (۵) آيتونه يوه رکوع لري، په تلاوت کې (۱۱۱) په نزول کې (٦) سورت دی د «فاتحې» له سورة څخه وروسته نازل شوی دی. ددې سورة نوم «مسد» د هغه له پاياني آيت د پای له کلېمې څخه اخېستل شوی دی، سربېره پر دې نور نومونه هم ورته ذکر شوي دي لکه «تبّت» د سورت د لومړي آيت لومړۍ کليمه، او همدا راز بل نوم يې «لهب» د دريم آيت له وروستۍ کليمې څخه دی. ددې سورت په مکي والي کې د مفسرينو تر منځ هيڅ اختلاف نشته، خو البته په دې کې چې د مکې دور په کوم پړاو کې نازل شوی دی ټول مفسرين يوه خوله نه دي، او په دې توګه ستونزمن برېښي چې په سمه توګه وټاکل شي چې دا سورت د مکي دور په کوم مهال کې نازل شوی دی ـ البته د حضرت رسول اکرم او د هغه د بلنې پر خلاف چې ابولهب کوم دريځ او چلن درلود ددې په نظر کې نيولو سره دا اټکل کېدی شي چې ددې سورت نزول په هاغه زمانه کې شوی وو کوم مهال چې، هغه د رسول الله په دښمنۍ کې له بريده تېر شوی وو، او د هغه چلن او کړنې د اسلام په لار کې ستر خنډ جوړېده. حتا تر دې چې د هغه په توسه قريشو د حضرت رسول اکرم او د هغه له کورنۍ سره مقاطعه وکړه، او قريشو هغوی په شِعبِ ابي طالب کې ايسار او محصور کړي ول او د پيغمبر له کورنۍ څخه يوازې ابولهب داسې يو شخص وو چې د خپلې کورنۍ له وګړو سره يې پرېکون کړې وو او د پيغمبر له دښمنانو سره يې ملتيا کړې وه ـ ابولهب د حضرت رسول اکرم تره وو، او د وراره په ژبه د کاکا ځرګنده غندنه تر هاغه مهاله مناسبه او شوني نه شوه تر څو چې د تره له بريده تېرې زياتۍ په ځرګنده توګه رامخته نه شوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له مخکيني سورة سره اړيکه او د سورة د منځپانګې چورليځ:

د قرآن کريم د تلاوت په ترتيب کې د مسد [تبّت] له سورت څخه مخکينى سورة، د نصر سورة دى چې له دې مخکې مو ورته په مفصله توګه نغوته کړې ده؛ چې د نصر او تبّت دوه سورتونه، دوه اپوټه، متضادې او بېلې پايلې او انجامونه څرګندوي؛ يو له رنځ، کړاو، سختى، نښتېځنې او شکنجې سره پيل کېږي خو د ازمېښتونو په کوره کې له پخېدو، او فتنو څخه له تېرېدو وروسته په پاى کې الهي نصرت، فتحې او بريا ته رسېږي، او بل؛ سره له دې چې د قدرت، ځواک، ثروت او شتمنيو پر ملاتړ يون کوي، خو له ډېر ظلم او زياتي اورلګونې وروسته، په پاى کې کوم ځاى ته نه رسېږي، او برلاسى يې قطع او پرې کېږي. دا همدا د حق او باطل دوه لارې دي چې د آخرت د لارې لارويان، د تګلارې او لارليک په انتخاب او غوراوي کې په سرګردانى، ځلبلاندى، هک پک والي او حيرانتيا اخته کوي. پيغمبر او له هغه سره ملګرو مؤمنينو د حق په لار کې پل کېښود او له خطره ډکې ستونزې يې د کسانو او هملارو له لړوالي سره سره، او همدا راز د ځواکونو د خوارى له شتون سره پر ځان واخېستلې او په مېړانه يې وګاللې. تر دې چې د هغوى د وړتياو او قابليتونو په ظرف او ځمکه کې د الهي نصرت د رسېدلو شرايط برابر شول او د هاغو سببونو او لاملونو په توسه چې خداى تعالى د خپل حکيمانه مشيّت پر بنا په عالم کې ځاى پر ځاى کړي دي، هغوى يې بريالېتوب ته ورسول. د ايمان لار، سره له دې چې په پيل کې د کافرانو د اغزو او خنډونو په توسه تړلې او محدوده وه، خو په تدريج ورو ورو هموار او ټولو ته پرانېستل کېږي. او «دين الله» ته د ليوالو او عقيدتمندانو پوځ پوځ او ډلو ډلو ته يې په خپل ځان کې ځاى ورکړ [وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا].

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مقابل لور کې، باطله لار چې د خپلو جذبوونکو او راکښونکو ښکلاو، رنګارنګيو او ظواهرو سره يې لارويانو ته د سوکالۍ، هوساينې او غوړېدا زېرى ورکاوه، په پاى کې لاربندى او پرېکون ته ورسېدله او خپل مسافر او لارويان يې د ځلبلاندۍ، لالهاندۍ،لاروركۍ په دښته او بيابان کې سراب او نهيلۍ ته يوازې پرېښوول. که لومړۍ لار نصرت، فتحې او سوبې ته رسېږي، دا لار د مال او شتمنيو له توښې سره، هيبتناک، ويروونکې، غرغنده، شعله ور او لمبو والا اور ته رسېږي. [مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ. سَيَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ].

هغه کليمې چې په دې وروستيو څو سورتونو کې پرله پسې د انسانانو د چلن د دوه ګونيتوب په ستاينه کې کارول شوې دي کټ مټ د دغو دوو لارو د متضادو ځانګړنو بيانوونکې دي. د باطلې لارې د لارويانو هڅې لکه څنګه چې د فيل په سورت کې بيان شوې، له لالهاندۍ، سرګردانۍ او ځلبلاندۍ پرته کوم ځاى ته نه رسېږي او لار ترې ورکوي [أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ] او کوم توليد، غځېدنه او پرمختګ به ونلري. دا داسې يو حقيقت دى چې د «ابتر» [پرې والي] له کليمې سره د کوثر په سورت کې تر ټينګار لاندې نيول شوى دى [إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ]. او په دې سورت کې د «تبّت» [پرې دي وي] له کليمې سره چې د اورلګاندو ځواکونو [لاسونو] پر خلاف يو شعار دى، بيان شوى دى [تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ]. انسان په دې «بندې کوڅې»، پاى ترلې او پرې شوې لار کې له زيان او خسران او نهيليو پرته بل څه ته نه رسېږي [وَالْعَصْرِ. إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ].

خو هغه کليمې چې د حق لارې د ځانګړنو په ستاينه کې کارول شوې دي په بشپړه توګه له پوچۍ او بې حاصلۍ [تضليل] او سراب او لاربندۍ او پرېوالي [ابتر – تبّت] سره توپير لري، د حق لارې د ستاينې په لړ کې له «کوثر» او «ماعون» سره مخامخ کېږو، چې هر دواړه د زياتوالي، ډکوالي او خوښانوالي

(c) ketabton.com: The Digital Library

مفهوم لري. ددې لارې لارویان له الله او خلکو سره په تلپاتې تړون کې د لارې او سفر ستونزې زغمي او په پرله پسې توګه د الهي فیض له لایزالي سرچینې څخه ځواک اخلي [فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ]. دا هاغه لار ده چې هر څومره پرې مخکې ځو د باطلې لارې د تنګی او پایتړلتوب پر ځای، د حق د لارې پراختیا او ډېربنت او د الهي رحمت بې بریدو افقونو ته نژدې کېږو. دا یوه د الهي قرب او نژدېوالي لار ده او هغه بله د جهنم د ژوروالي لور ته یوه لار ده.

د سورت متن او د لُغتونو ترجمه:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ﴿۱﴾ مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَ مَا كَسَبَ ﴿۲﴾ سَيَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ﴿۳﴾ وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ﴿۴﴾ فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ ﴿۵﴾		تَبَّتْ = غوخ دې وي، نابود دې وي، نشت دې وي، لنډ دې وي ـ يَدَا = دواړه لاسونه ـ تَبَّ = هلاک دې وي، نشت کېږي، تباه شو ـ مَاأَغْنَى = نااړمن يې نکړ، ګټه يې ونرسوله، ـ مَاكَسَبَ = هاغه څه چې يې لاسته راوړي، هاغه څه چې يې ګټلي ـ سَيَصْلَى= ډېر ژر به وصل شي، ډېر ژر به داخل شي ـ ذَاتَ لَهَبٍ = شعله ور، لمبې والا، غرغنډې والا ـ حَمَّالَةَ = اوچتوونکې، ډېره بارکښه، لېږدوونکې ـ الْحَطَبِ = خس او خاشاک، د سوخت لرګي، سوځند توکي ـ جِيدِ = غاړه، د ټټر پاسنۍ برخه ـ حَبْلٌ = رسۍ، پړی ـ مَسَدٍ = د کجورو پاڼې او رښکې، د کجورو پټ، تاو شوی مزی، غښتل شوي تارونه ـ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ﴿۱﴾

د ابولهب دواړه لاسونه[۱] [د هغه د ظلم او اور لګوني ځواکونه] لنډ شول،[۲] او [په رښتیا چې] هلاک شو [= ناکام شو او موخې ته ونرسېد]

مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ ﴿۲﴾

شتمنی او هاغه څه چې یې [له وسې او ځواکه] زېرمه کړي ول، هغه یې غني [او نااړمن] نکړ [عذاب یې له هغه لیرې نکړ] [= د هغه د کړنو پر پایلو یې له اخته کېدو مخنیوی ونکړ].

(c) ketabton.com: The Digital Library

سَيَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ﴿٣﴾

ډېر ژر به د غرغنډه لمبو والا[۳] اور کې ننوځي.[۴]

وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ﴿٤﴾

او د هغه ښځه د اورلګيتو خځلو خسبه ده[۵]

فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ ﴿٥﴾

په غاړه [په تېر][۶] کې به يې [د کجورو له پاڼو] د غښتل شوو تارونو رسۍ وي.[۷]

تَبَّتْ	يَدَا	أَبِي لَهَبٍ	وَتَبَّ	مَا أَغْنَى	عَنْهُ	مَالُهُ
مات شول [لنډ شول]	دواړه لاسونه	د ابو لهب	او هلاک شو	غني [ناا‌ړمن] نکړ	له هغه	مال د هغه

وَمَا	كَسَبَ	سَيَصْلَى	نَارًا	ذَاتَ لَهَبٍ	وَامْرَأَتُهُ	حَمَّالَةَ
او هغه څه	لاسته راوړي	ډېر ژر به ننوځي	اور	غرغنډه لمبو والا	او ښځه د هغه	خسبه [لېږدوونکې]

الْحَطَبِ	فِي جِيدِهَا	حَبْلٌ	مِنْ	مَسَدٍ
خځلې [خس او خاشاک]	د هغه په غاړه کې	رسۍ	له	[کجورو د پاڼو له] تاو شوو تارونو

د سورت د مفرداتو لنډه تشريح:

۱ ـ «يَدَا» تثنيه ده يعني دوه لاسونه، او د اسلام د پيغمبر(ص) او د هغه د رسالت پر خلاف د ابولهب ټولو شيطنت وزمو هڅو او پارونو ته نغوته کوي. څرنګه چې د يو انسان نيّتونه، موخې او مقصدونه د لاس په توسه د عمل او کړنو بڼه نيسي، «يد» [لاس] د ځواک او قدرت د اِعمال او پلي کولو نښه ده.

۲ ـ «تَبَّتْ» د «تَبَبَ» له ريښې مجازي مؤنث ماضي فعل دی [زيان يې وکړ]، چې پر ناکامۍ او تاوان دلالت کوي. په قرآن کريم کې دوه ځلې نور هم ددې فعل له م شتقاتو راغلي دي چې هر دواړه موردونه، تر نظر لاندې موخې ته له رسېدو مخکې د ماتې او ناکامۍ مفهوم لري او د فرعون د نقشې او نيرنګونو له سستوالي او خامۍ حکايت کوي: «...وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِي تَبَابٍ» [غافر۳۷ (۴۰:۳۷)]، «...وَمَا زَادُوهُمْ غَيْرَ تَتْبِيبٍ» [هود۱۰۱ (۱۱:۱۰۱)].

د قرآن ډېريو مفسرينو او ژباړونکو د «تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ» په بيانولو کې د ښېرا، غندنې او نفرين شعاري مفهوم کارولی دی، که څه هم د «تَبَّتْ» د کليمې په ريښه يې معنا کې، يو ډول قطع کېدل او غوڅېدل شتون لري، خو دا ډول معنا د زيان ليدلو او موخې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته له رسېدو څخه د لاس لنډېدو له لوازمو څخه ده او لېرې برېښي چې متعال خدای د پيغمبر(ص) له دښمنانو د يو دښمن پر ضد د غندنې او نفرين وزمه شعار ورکړی وي.

۳ ـ «لَهَبٍ» د اور لمبې او د لمر سوځنده شعلو، ځلاندو او وړانګو ته ويل کېږي، لکه څنګه چې د دروغ انګېرونکو د دوزخي سيوري په ستاينه کې راغلي دي: «...لَا ظَلِيلٍ وَلَا يُغْنِي مِنَ اللَّهَبِ» [مرسلات ۳۱ (۷۷:۳۱)] [نه د سيوري خاصيتونه لري او نه د لمر له سوځنده ځلاندو څخه مخنيوی کوي]. ابی لهب هم نه خير او ښېګڼه درلوده، او نه يې څوک له اورسوځولو څخه په امان کې وو. چې د هغه د دوزخي اور د لهبتوب ذات، د هغه په ذات او ضمير کې دننه والي ته نغوته لري، نه دا چې له بيرونه پر هغه ورتپل شوی وي. دې ته ورته چې په قرآن کې يې فرمايلي: د خدای د بل شوي اور حُطمه ده چې پرله پسې له زړونو څرک وهي. «نَارُ اللَّهِ الْمُوقَدَةُ. الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ.» [همزه ٦(١٠۴:٦) او ۷].

۴ ـ «سَيَصْلَى» د «صَلَيَ» له ريښې، د اور د لمبو په منځ کې ځای نيول دي. لکه څنګه چې موسی(ع) په هاغه سړې او تياره ژمنۍ شپې کې خپل کهول ته وويل: تم شئ، ما ته وړاندې يو څه اور برېښي، ښايي د هغه په رڼا کې کوم خبر واخلم يا يو څه له اوره تاسو ته راوړم چې پرې تاوده شئ «... قَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا لَعَلِّي آتِيكُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ جَذْوَةٍ مِنَ النَّارِ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ» [قصص۲۹(۲۸:۲۹) او نمل۷(۲۷:۷)]، خو د سلامتۍ له دې اوره تودېدل چرته، او د دوزخ د اور په تاو کې ځای نيول او سوځېدل چرته!؟ د دروغ انګېرونکو سوځند اورتوب، د هغوی د کړنو د وړانګو، سور اوروالي څرګندوي: «إِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ الْجَحِيمِ» [صافات۱٦۳(۳۷:۱٦۳)] او «...إِنَّهُمْ صَالُو النَّارِ» [ص۵۹(۳۸:۵۹)].

۵ ـ «حَطَبِ» اغزي، خځلي، پيلوځه او خس او خاشاک ته ويل کېږي چې د اور د بلولو لپاره راټولېږي. دا ويي يو ځل بل هم په قرآن کې راغلي ده: «وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا» [جن۱۵(۷۲:۱۵)]. د عدالت غليمان او دښمنان [د عدالت ملو پر خلاف چې د جنت بناکوونکي دي] د جهنم لپاره اغزي، خځلي او خس او خاشاک راټولوي [خپله انرژي د اور په بلولو کې لګوي]. د مبالغې په توګه د «حمالة» ذکر کېدل د فتنې اچونې پر شدت دلالت کوي. له دې سره مل چُغلي او د نورو تر منځ انګل او غوغا ته «حمالة الحطب» وايي، په دې بڼه کې د «ابی لهب» د مېرمن [د ابوسفيان خور چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پيغمبر(ص) لومړی درجه دښمنه وه] نقش ، د بني هاشم او بني اميه تر منځ په جاسوسۍ او د شر اچولو په واسطه کېدو کې، ډېر ښه روښانه کېږي.

٦ ـ «جِيدِ» د ښځو د تېر پورتنۍ برخې ته چې له غاړې سره نښتې ده، ويل کېږي چې غاړکۍ پرې ځای نيسي. د شهيدانو د سرلاري خبره ده چې وايي: «خُطَّ الموتُ على وُلدِ آدَمَ مَخطَّ القِلادَةَ عَلى جِيد الفَتاه» [د حق په لاره کې] د آدم بچو ته مرگ لکه د پيغلو پر غاړو د غاړکيو په څېر ښکلی او گاڼلی دی. په عربي ژبه کې نورې کليمې هم لکه رَقَبه او عُنُق شتون لري چې د غاړې لپاره نور ويونه او مفهومونه دي [لاندې ذکر شوو آيتونه ته دې رجوع وشي: بلد۱۳(۹۰:۱۳)، نساء۹۲(۴:۹۲)، اسراء۱۳ (۱۷:۱۳) او ۲۹(۱۷:۲۹)].

دا تمثيل او تشبيه د يوې داسې ښځې مسخ شوی انځور ځرگندوي چې د مرواريدو د غاړکۍ پر ځای يې، د خسو او خځلو د لېږدولو لپاره پېړ پړی پر غاړه اچولی دی! که لومړنۍ د فطري ښکلا نښه ده، دويمې د بارکشۍ او د نفس د اسارت نښه ده.

۷ ـ «مَسَدٍ» چې د دې سورة له نومونو څخه يو نوم دی او ښايي ډېر مشهور نوم له ټولو همدا دی، د هاغو رښتو او تارونو پر غښتل کېدو، تاوېدلو او اوبدل کېدلو دلالت کوي چې د وړيو او پنبې د تارونو او رښتو په اوبدون او جوړښت کې [د سپنسيو تاوولو او نسّاجۍ په صنعت کې] او هم د خرمنې او د کجورو د پاڼو د رښتو او تارونو په اوبدون او جوړښت کې ځرگند دي.

د انسانانو لاسته راوړنې هم د ژوند په اوږدو کې په تدريج اوبدل کېږي او يو پر بل اېښوول کېږي او مجازاً د هغه د سرليک د غاړې چوپړوال او اړوند گرځي: «وَكُلَّ إِنْسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ ...» [اسراء۱۳(۱۷:۱۳)]. آيا په «فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ» کې د ابولهب د ماندينې هاغه سرليک نه ليدل کېږي، چې پخپله يې جوړ کړی؟

د مسد سورت له لومړي تر پنځم [۱ ـ ۵] آيتونو بشپړه تشريح:

د «مسد» سورة په پيل کې د «ابولهب» له نوم سره، چې ډېر مشهور هم دی مخامخ کېږو. دې موضوع ته مو له دې لامله نغوته وکړه چې خلک ددې سورة په اړه، په ځانگړې توگه په دې وروستيو کې ډېرې ځرگندونې کوي چې دا پخپله په ډاگه کوي چې د «مسد» سورة له مطرحو او مشهورو قرآني سورتونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

څخه دی. په هر حال، بېځايه به نه وي چې ددې سورة په منځپانګې او پـه دې نوم کې چې د سورة په پيل کې راغلی دی لږ تم شو او ډېره پاملرنه ورته وکړو.

تاسو به ډېر ځله په تلويزيونونو او په نورو رسنيو کې تبـصرې اورېـدلي وي چـې يو شمېر وګړي د قرآن په ډېريو سورتونو ملنډې وهـي، پـه ځـانګړې توګـه ددې سورت په اړه چې وايي؛ د مسلمانانو خدای شعار ورکړی دی «د ابولهـب لاسـونه دې پرې وي». او دا چې ولې هاغه څوک چې ايمان يې نه دی راوړی وغنـدل شي، لعنت او نفرين شي او لاس يې پـرې او غـوڅ وغوښـتل شي او هغه هـم د خدای تعالی له لورې. نو دا څرګندوي چې د مسلمانانو کتاب ستغ، سخت او له تاوتريخوالي ډک کتاب دی دا څنګه خدای دی چې فرمان يې ورکـړی چـې د هغه انسان لاس دې پرې کړل شي، چې بس ايمان يې نه دی راوړی.

زموږ يو دوست او ملګری ښاغلی «نکتـه دان» چـې تکـړه قـرآن پيژنـدونکی دی نقل کوي چې يو ځلې د يو شمېر افغانانو له لورې د هغـوی مجلـس تـه وروبلـل شو هغوی غوښتل چې د بحث په بهير کې پر اسلام او قرآن د اعتراض پـه پايلـه کې نوموړی ملامته کړي، د مجلس له پيل کېدو سره سم يې پر قرآن اعتراضـونه پيل کړل چې په الهي کلام کې دا څنګه کېدی شي د يو انسان پر ضد چې هغـه هم د پيغمبر خپل سکنی تره دی دا ډول د لاسونو د غوڅېدو شعار ورکـړل شي، نوموړي هغوی ته په خطاب کې وويل؛ دا چې تاسـو پـه قـرآن نـه پـوهېږئ، دا ستاسو خپله ګناه ده او که نه، لومړی دا چې ابـي لهـب د پيغمـبر د تـره نـوم نـه بلکې لقب يې دی، د هغه خپل نوم عبدالعزی وو دا لقب يې ورته لـه دې لاملـه ورکړی وو چې هغه ډېر اورلګاندی وو او تل به يې د مخالفـت او جګـړې اور تـه لمن ته وهله. او بله دا چې د لهب معنا د اور لمبه يـا شـعله ده، پـه قـرآن کـې د هغه د نوم پر ځای د هغه لقب ته نغوته کول دا رسوي چې هغـه تـه پـه اشـارې کولو سره يې د زمانې او د راتلونکو زمانو ټولو هاغو کسانو ته چې اور بلـوي او د مخالفتونو او جګړو اور ته لمن وهي، او په مجازي توګـه يـې ټـول هاغـه کسان

(c) ketabton.com: The Digital Library

راناغږلي دي چې د تاريخ په اوږدو کې په يوه بڼه نه يوه بڼه يې د اور لـه لمبـې يا شعلې سره اړيکه وي، او د خير پر ځای تل د جګړې او مخالفت اور تـه لمـن وهي. د اور لمبې او شعلې د هغه د وجود له دننه هرې خوا تـه خپرېـږي او تـل شر زېږوي، قرآن وايې دداسې وګړو لاسونه به لنډ او غوڅ وي او کومې پايلې ته به ونرسېږي، او په پای کې به ناکام او نهيلي وي . نومـوړی وايـي؛ چـون ددوی اړيکه د افغانستان د چپيانو له هاغې ډلې سره وه، چې له نوم سره يې شـعله مـل وه. ددې خبرې په اوږدو سره هغـوی سرتېټـي، خجـل او غـلي شـول. پـه دې ترتيب له هاغه مجلس څخه چې هغوی کومې موخې او پـايلې تـه پـه تمـه ول، نيمګړې شوه او مجلس د هغوی د موخو او هيلو پر خلاف پای ته ورسېد.

ددوی ستونزه له قرآن سره په مخامخ کېدو او مطالعه کـې هـم بېسـوادي ده، او هم بدنيتي. د «آل عمران» په سورة کې يې دې ډول انسانانو ته نغوته کـړې ده، او راغلي دي چې؛ ددې کتاب آيتونه پر دوو برخو محکماتو او متشابهاتو ويشـل شوي دي: «فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم زيغٌ» خو هغوی چې په زړه کې يې کوږوالی او بېلارېتوب دی «فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ» [آل‌عمـران ۷ (۳:۷)] هاغـه څه چې ورته او متشابه دي پلټي، هغوی فتنې پسې دي؛ او په حقيقت پسـې نـه دي. دا راز کسان يوازې په پلمـو پسې ګرځـي او يـوه بهانه پيـدا کـوي، او پـه همدې بڼه مطلبونه مخکې او وروسته کوي او يو لړ ظواهر تـرې را اخـلي، هغـه هم د خپلې پوهې او درک او د خپل ځان لپاره د توجيهاتو تر بريده.

خو دويم لېد؛ د لومړي پر خلاف دی [چې لـومړي لېـد د بـد نيـت لـه مخـې يـو لړ مسئلې مطرح کوي او اسلامي شخصيتونو ته يې ښکنځلې او ځورلې کـولې]، پـه دوهـم لېد کې چې زموږ ځينې ډېر ښاغلي او مسلمان انـديال او پوهـان هـم دي چـې خپل ځانګړې نظريات نه يوازې ددې سورت په اړه، بلکـې د ټـول قـرآن پـه اړه لري. ددوی د لېد پر بنسټ، چې معتقد دي قرآن د پيغمبر خبره ده او پيغمبر د قرآن راوړونکـی نـه بلکـې د قـرآن پنځګـر دی، دوی وايـي طبيعـي ده د هاغـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضـرت له حال سره متناسب، کله چې مسـرور او خوښ وو، د قرآن مطالب يـې انډول، موزونتر، روان او فصيح بيان کړي دي او کله چې سـتړی او خواشـينی وو، آيتونه په ټيټه سطحه بيان شوي دي. لکه د شاعرانو او ليکوالانو په څېر چې د هغوی فکري توليدونه د هغوی د ژونـد د روحـي وضـعيتونو او حـالتونو تـابع دي. او له هغې ډلې يې همدې سورة ته نغوته کړې چې ددوی په نظر کې اصلا له نورو سورتونو سره انډولتيا او برابروالـی نلـري او حتـا د پيغمـبر خپلـې ډېـرې خبرې او کلېمې له دې سورة څخه ډېرې اوچتې او فصېحې دي. نو له همـدې لامله دا ډول نتيجه اخېستنې څرګندوي چې بايد په دې سورت کـې ډېـره ژوره ځيرنه او څېړنه شي.

زموږ له نظره، ددې خبرې اصل چې ځېنو سورتونو ته په لومړيتوب قايل شـو او د هغوی تر منځ يو ډول تبعيض وګڼو منطقي نه دی.

سمدم لکه ددې په څېر چې وغواړو د خپل بدن غړو تـه يـو پـر بـل لومړيتـوب قايل شو، او مثلاً چې ووايو ماغزه له نورو غړو څخه ډېـر بهـتر دي، يـا سـترګې د پښو له نوکانو ډېرې غوره دي او نوکان هيڅ په درد نه لګـي. دا مسـئله سـړي تـه هاغه ټوکه را په زړه کوي. چې وايې:

د بدن غړو او اجزاؤ يو تر بله بحث کاوه او هر يوه غوښتل خپل ځـان پـر نـورو غوره څرګند کړي، تر دې چې نوبت هاغه غـړي تـه رسـېږي چـې البتـه د نـوم اخېستل يې له نزاکته لېرې دی او د ذکر وړ نـه دی. پـه هـر حـال غوښـتل يـې ووايي؛ د بدن هر غړی پخپله خپل ځانګړی اهميّت لـري، او د ټـوکې پـه توګـه ددې مطرح کول ددې لپاره وو چـې دا مفهـوم څرګنـد کـړي چـې کـه د بـدن ځېنې غړي کار ونکړي نور غړي هم له کاره لوېږي.

مقصد دا چې د انسان وړه ګوته يا کوم غاښ که خوږ شي، ټول بدن يې له کـړاو سره مخامخ کېږي او له هغه سره هيڅ غړی نشي کولی خپل کار په سمه توګه سر ته ورسوي. نو، دا ټول غړي يوه ټولګه ده چې يو تر بله کار کوي او يـو لـه، بـل

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره همغږي دي او نه شي کېدی ووايو چې کوم يو يې غوره دی او موږ ته يې ارزښت او اهميت تر نورو ډېر دی. ټول ارزښتناک او ګټور دي. ددې ټولګې له غړو هر يو يې پر خپل ځای ګومارل شوی او اړين دی.

اوس په دې سورة کې هم کېدی شي چې موږ ورته له عرفاني ليده وګورو او ووايو، چې ښه، ددې سورة د غندنې اړخ عرفاني جنبه نه لري، يا که اديبانه ليد ولرو او ووايو چې د وينا د ښکلا او روانۍ له مخې د کلام الله نورو آيتونو ته نه رسېږي، يا د مبارزې او انقلاب او جهاد اهل اوسو او ووايو دا سورة له دې اړخه بې ارزښته دی، يا که علمي او پوهنيز ليد ولرو او له دې ليد سره دې سورة ته وګورو؛ خو په هر حال هر يو له دوی، له خپل ځانګړي ليده اعتبار لري، په داسې حال کې چې دا سورة بايد له خپل اړخ او د هاغو مسئلو له ګوډه چې مطرح کړې يې دي وليدل شي، او تر څېړنې لاندې ونيول شي.

دا سورة د ابولهب او د هغه دښځې په اړه دی. چې دا دواړه ښځه او مېړه په فوق العاده توګه شقيان ول؛ داسې ښځه او مېړه، چې مېړه يې له بني هاشم وو او ښځه له بني اميه. ابولهب د هاغه چا لقب دی چې اصلي نوم يې «عبدالعُزّی» دی. لکه د پيغمبر(ص) د پلار نوم چې «عبدالله» دی، يعنې د الله بنده، «عبدالعُزّی» هم يعني د عُزّی بنده. چې عُزّی د قريشو د ستر بُت نوم وو.

قريشو درې ستر بُتان درلول: لات او مَناف او عُزّی؛ سمدم لکه ربّ او الله او مَلِک، هغوی خپل درې ستر بُتان پر دې درې نومونو نومولي ول. دا عبدالعزّی کوم پردی سړی هم نه وو، د پيغمبر خپل سکه تره وو. د پيغمبر(ص) د بعثت پر مهال له نهو ترونو څخه څلور يې ژوندي ول: عباس، حمزه، ابوطالب او يو يې هم همدا «عبدالعُزّی» وو، هغه سر بېره پر دې چې د پيغمبر تره وو د پيغمبر(ص) د دوو زومانو پلار هم وو؛ يعنې د پيغمبر(ص) د دوو لوڼو «رقيه» او «ام کلثوم» خُسر وو. «عبدالعُزّی» او پيغمبر(ص) تر دې بريده کورنۍ نژدې اړيکې درلودې. او «عبدالعُزّی» د بني هاشم له کورنۍ، د عبدالمطّلب له زامنو څخه وو. نو، وينو

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د پيغمبر^(ص)^ له قومه دی او ډېر نژدې خپلوان يې دی. له دې ټولو سره، دا سړی د پيغمبر^(ص)^ له تر ټولو ډېرو کينه کښو او سترو دښمنانو څخه وو. هغه څوک چې د پيغمبر تره او د هغه نژدې فاميل وو، له هغه سره په دښمنۍ کې يې هيڅ حد او بريد نه پېژانده. دا سړی هاغو دوستانو ته ورته وو چې له شا خنجر وهي. هغه مهال چې پيغمبر^(ص)^ او د هغه پليونان د ابی طالب په شِعب کې، په فشار کې ول او بايکاټ شوي ول او هيڅا حق نه درلود له هغوی سره اړيکه ونيسي ـ چې تر شپږو مياشتو دې وضعې دوام درلود، يا د ځينو په وينا تر دوه، درې کالو پورې، چې په تاريخ او سيرت کې يې پوره موده څرګنده نه ده ـ په هر حال په دې موده کې دوی په بشپړه توګه بېل او جلا شوي ول دا سړی پر هغوی د فشار له اصلي لاملونو څخه وو. له پيغمبر سره دښمني يې، د ټولو مشرکينو په نسبت زياته وه.

خو نوم يې ولې «ابولهب» شو؟ «لَهَب» يعنې د اور لمبه. ځينو ويلي چون مخ يې تک سور او سپين وو، له ورايه به داسې ښکارېده چې پر مخ يې اور بل شوی وي، له دې لامله يې دا نوم پرې کېښود؛ او ځينو نورو ويلي څرنګه چې ډېر اوربغرکی او اورلګاندی سړی وو او ډېر شيطنت يې درلود او ډېره اورلګونه يې کوله، دا نوم يې ورته ورکړی وو. په هر حال هر لامل چې وو، دا يو لقب دی چې خپل قوم يې ورته ورکړی وو.

قرآن همدا د «ابولهب» کليمه چې ددې قول پر بنا د هغه کنيه وه، د هغه د نوم لپاره غوره کړې ده له دې څرګندونې سره چې دا، يو ملتهب يعنې اور لګاندی سړی دی، او ددې سړي له وجود څخه اور غرغنډې او لمبې کوي.

اوس، دې سورة ته پاملرنه وکړئ چې خپله شخصاً ده ته د هغه پر نامه نه غواړي نغوته وکړي، بلکې د هغه د اورلګاندۍ صفت ته اشاره لري، د هغه پر دې ځانګړنې ټينګار شوی چې جګړې ته د سکروټو راوړونکی او اوربلوونکی دی،

(c) ketabton.com: The Digital Library

یعنې پر هاغه صفت یې برید شوی دی چې د اسلام د پیغمبر او د هغه د دعـوت په وړاندې یې له ځانه ښکاره کړی، نه د هغه پر ذات.

د قرآن د پای په څلورو سورتونو کې، څلور ځله د «قُل» کلیمه ددې سورتونو په پیل کې کارول شوې ده، چې دې سورتونو ته «چهار قُل» یا څلور قُل وایي، چې هرومرو به مو اوریدلي وي. البته په قرآن کې پنځه سورتونه دي چې د قُل له کلیمې سره پیل کېږي [یو یې د قرآن (۷۲) یعنې د جن سورة دی «قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِنَ الْجِنِّ ...»] او دا څلور سورتونه چې د کتاب په پای کې ځای پر ځای شوي دي: قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ، قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ، قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ او قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ. دوه سورتونه «نصر» او «مسد» له دې څلورو سورتونو څخه تر یوه وروسته راغلي دي. یعنې د کافرون له سورة څخه وروسته یې، دا دوه سورتونه د پرانتز په توګه راوړي دي، چې لومړنی [د نصر سورة] د پیغمبر او مؤمنانو نهایي سرلیک ښکاره کوي او بیانوي چې په پای کې به نصرت او سوبې ته ورسېږي او هغه مهال چې شرایط او چمتووالی، ظرفیت او وړتیا یې ومونده، د الله نصرت به پر هغوی راشي او خلک به پوځ پوځ او ډلې ډلې د الله دین ته وارد شي. نو، د «نصر» په سورة کې د مؤمنانو مثبت سرلیک ښکاره کوي، او زموږ تر بحث لاندې سورة کې، یعنې د «مسد» په سورة کې د هغوی د دښمنانو منفي سرلیک او بده پایله، ښکاره کوي.

د پیغمبر(ص) د نهضت اصلي دښمنان کوم کسان وو؟ څوک د پیغمبر کینه کښ دښمن دی؟ چې اورلګونه یې کوله. او کوم سرلیک د هغوی په انتظار کې دی؟ هغوی، د مؤمنانو برعکس، [چې په پایله کې به د مؤمنانو بری په برخه شي] لاسونه به یې غوڅ شي؛ پرې او جلا به شي، کار او اند به یې غځېدنه او پرله پسې توب ونه مومي. «تَبَّتْ يَدَا...» یعنې وایي؛ د هغوی شاتنۍ او دنباله همدا له اوسه پرې ده. د پیغمبر(ص) او د اهل ایمان نهضت به بېرې او ثمر ته ورسېږي او خلک به ډلې ډلې، دې مکتب، هیلې او مرام ته وارد شي. لکه څنګه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

همداسې وشول او د ټولې ټاپووزمې وګړي له دې اند او غورځنګ سره يو ځای شول. پايله يې برى دى او د مسلمانانو سوبه، په داسې حال کې چې له ابولهب څخه به، کوم نوم او اثر پاتې نشي. لکه څنګه چې پاتې نشو او په هلاکوونکي ناروغتيا ومړ، او هم موخه يې او هم دى پخپله او د هغه ټول آثار او شته له منځه ولاړل. نو، وينو چې دوه بهيره او دوه جبهې چې يوه د بلې پر وړاندې او ضد واقع دي، بيانوي. نو د هاغو څلورو سورتونو يا څلور قُل په منځ کې يې، د دوو [مثبت او منفي] لارو د پايلې پر بيان پاملرنه کړې ده؛ مثبت يې چې له دې مخکې مو ولوست، [د «نصر» سورة]، او منفي يې چې همدا د «مسد» سورة دى، چې په لاندې ډول توضيح ورکوو:

لنډې او پرې دي وي د اور بلوونکو لاسونه:

دا سورت د «ابی لهب» پر خلاف له شعار سره پيل کېږي، هر يو شعار پر يـو ډول اراده او آهنګ دلالت کوي. چې خپله هيله او ارزو، په مثبت يا منفي لور کـې، د يو لړ لنډو کليمو په قالب کې بيانوي. د انسانانو اعتقادي يـا سـياسي هيلـې او ارزوګـانې دا ډول نـه دي چـې تـل خـارجي او عينـي تحقـق ومـومي، د شعار ورکول، يوازې قلبي لېوالتيا او د هغوی د حرکت لـوری څرګنـدوي. خـو هاغـه څه چې الله تعالی د شعار په بڼـه مطـرح کـوي قطعـي او مسـلّم دی او د هغـه د مشيّت ثابت لوری څرګندوي. او کـه نـه، خـدای تعـالی خـو لـه قلبـي اغېـزو او نفساني انفعالاتو پاک دی، چې د يو بنده پر خلاف شعار ورکړي.

البته په قرآن کې دوه ځلې د«قاتلهم الله أنّى يؤفكون» مفهوم کارول شوی دی، [توبه۳۰(۹:۳۰) او منافقون۴(۶۳:۴)] چې ژباړونکو د «قاتلهم الله» جمله پـه «خـدای دې دوی ووژني، يا خدای دې دوی هلاک کړي» ژبـاړلې ده، پـه داسـې حـال کې چې کوم خدای چې د موجوداتو ژوند او مرګ د هغه په لاس کـې دی کـه وغواړې څوک ووژني نو شعار ته کومه اړتيا نلري. ددې کليمې اصل د جنګ په مفهوم هم کارول شوی دی، چې مطلب يـې د دښـمن د حرکـت ودرول او بـې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اثره کول دي. لکه څنګه چې په عربي ژبه کې د شرابو د تريخوالي او تېزوالي نيولو او پخولو ته هم «قتل الخمر» وايي. د «تبّت» معنا «پرې او لنډ دې وي» هم له «قاتلهم الله» سره ډېره نږدې ده او هر دواړه د کافرانو د اور لګونې د اغېزو د ودرولو او خنثی کولو لپاره يوه غوښتنه، مشيّت او اراده څرګندوي.

پر دې ترتيب هغه معنا چې ښايي د « تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ» له آية څخه استنباط شي، د ابي لهب د ښي او کيڼ لاس له پرې کېدو څخه ډېره پراخه او وسيع ده. الهي مشيّت داسې حکم کړی دی چې د «ابي لهب سانو» توان او هڅه او قدرت، قوت او ځواک دې غوڅ او منقطع وي او په پای کې دې د هغوی د تجاوز او تيري لاسونه د خدای له بندګانو څخه لنډ شي. که څه هم دا څو ورځې تېرې، ظلم او ستم کوي، خو دا د هاغې مودې او محدود مهلت له لامله دی، چې خدای تعالی د انسانانو د ابتلاء او ازمېښت لپاره له واک او اختيار سره هغوی ته ښېلی او ګومارلی دی. سره له دې چې هغوی ته د عمل ډګر او د امتحان مهلت ورکوي خو د الله طرحه او تدبير [کيد] استوار، ټيکاو او ټينګ دی. «وَأُمْلِي لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ» [اعراف۱۸۳(۷:۱۸۳)] چې په پای کې به هيڅوک ونشي کولی د هغه د عدالت له منګولو وتښتي. او په پايله کې به هرومرو د ناسمې لارې تلونکي له سراب او بنديز سره مخاخ کېږي.

لکه څنګه چې مخکې مو وويل: ابی لهب د رسول الله د تر ټولو زيات کينه کښ دښمن، يعني عبدالعزّی کُنيه وه، که محمد(ص) وياړ کاوه «عبدالله» دی، د هغه د دښمن نوم عبدالعزّی، يعني د بت بنده وو! [عزّی، د قريشو ستر بت وو] دا چې قرآن د خپل دوديز روش پر خلاف په دې سورت کې د يو شخص نوم مطرح کړی دی هرومرو يو لامل لري چې نه ښايي بې توپيره ترې تېر شو. د پاملرنې وړ ژوره خبره په دې کې ده چې د نوم پر ځای يې، د هغه کُنيې ته نغوته کړې ده، چې کټ مټ اسم با مسمی هم دی. داسې يوه کنيه چې د ابی لهب ټوليزه ستاينه او د هغه د صفتونو لنډيز دی او د هغه د شخصيت ښه په سمه توګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خرګندوي. ګواکې د هغه معاصرو او هم مهالو وګړو د هغه د سور مخ یا اورلګونې یا د اور تېټه والي له لامله په دې نوم نومولی وو! په هر حال کې دا نوم که له هر لامله پرې ایښوول شوی وي، هاغه څه چې له هغه په تاریخ کې نقل شوي دي د کینې، حسد او دښمنۍ له هاغه سوزوونکي اور څخه حکایت کوي چې د هغه له دننه یې لمبې وهلې، هاغه اور چې هغه یې، د هاغه مهال د دود، رسم او سنت پر خلاف ، د خپل قوم او نږدې خپلوانو پر وړاندې جګړې او مقابلې ته اړ کړ. ابی لهب سره له دې چې د بنی هاشم له زوزاته وو او د عبدالمطلب [د قریشو د مشر] له زامنو څخه ګڼل کېده او د پیغمبر تره او د هاغه حضرت د زومانو پلار وو، له دې حال سره یې د ټولو قریشو په نسبت له هغه سره تر ټولو زیات پردی چلن کاوه. په داسې حال کې چې د هغه مهال قبیلوي تړونونو په طبیعي توګه حکم کاوه؛ چې لږ تر لږه د بني هاشم په څېر چې حتا تر اسلام راوړو مخکې یې له پیغمبره د هغه د دښمنانو پر وړاندې دفاع کوله، او له محمده یې د خپل خوش چلن خپلوان په عنوان ملاتړ کاوه، خو ابې لهب نه یوازې دا چې داسې ونکړل، بلکې له یو مخې یې له بني هاشم سره پرېکون وکړ، او هاغه تړون یې لاسلیک نه کړ چې د هغې پر بنسټ باید ټولو هاشمیانو له حضرت رسول اکرم(ص) څخه تر پایه ملاتړ کاوه او ابی لهب یوازېنی هاشمي وو چې داسې یې ونکړل او د کهول او قوم پر خلاف له بني امیه سره، چې مېرمن یې [ام جمیل د ابوسفیان خور] له هغوی وه، یو ځای شو او له سنګدلۍ او لجاجت سره په هاغه توطئه او تصمیم کې شریک شو چې په توسه یې پیغمبر(ص) او مؤمنین د دوو یا دریو کلونو لپاره ګوښه او په اقتصادي محاصره او د ابیطالب په شِعب کې په محبوس کېدلو محکوم شول. ابي لهب له دننه یو دښمن او د خیانت هاغه لاس وو چې په زهرو ککړ خنجر یې د پیغمبر پر شا واهه. هغه د پیغمبر پر ضد د اورپکۍ او اورلګاندۍ داسې مصداق وو چې تل به حضرت رسول(ص) ته په پېټوني او پېټنځای کې کېناسته چې د هغه له بلنې مخنېوی وکړي او هر مجلس او هره ناسته یې ګډه وډه کړي؛ او له خپلې تېزې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژبې او د ليونو په څېر حرکتونو سره به يې ګډوډي رامنځته کوله چې د حضرت رسول اکرم(ص) خبره د چا غوږ ته ونرسېږي او د چا په زړه کې ځای ونه نيسي. له رسول الله(ص) او د هغه له بلنې سره د دښمنۍ په اړه د بني اميه او د هغوی د هم پيمانانو اند او پلمه، د جاهليّت له تعصب او د خپلو بتانو د حريم له ساتلو څخه زياته، دا وه چې ګواکې هاغه حضرت غوارې ځواک لاسته راوړي او د بني هاشم سروري او مخورتوب زيات کړي. خو په دې راز دښمنۍ کې د ابولهب انګېزه له تعصب او تېتوالي او د هغه د اموي مېرمنې د هڅونې او پارونې له ګوډاګيتوب کېدو پرته، نور څه نه ول.

طبري د عبدالله بن عباس(رض) او حضرت علي(رض) په حواله نقل کوي: چون د «وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ»[شعراء۲۱۴(۲۶:۲۱۴)] آية نازل شو، د خدای تعالی(ج) رسول(ص) د عبدالمطلب د کهول ټول غړي راوبلل ددې لپاره چې د الله پيغام هغوی ته ورسوي... نو همدا چې د الله رسول(ص) وغوښتل په خبرو پيل وکړي، ابولهب ترې مخکې شو او ويې ويل: پر تاسو يې سحر کړی او په ګډو وډو خبرو يې مجلس ګډوډ کړ او حضرت رسول اکرم(ص) هيڅ خبره ونکړه، او خلک خپاره شول. همدا راز طبري د ابن عباس په حواله ليکلي: «يوه ورځ پيغمبر(ص) د بطحاء لور ته لاړ. غره ته پورته شو آواز يې وکړ، ويې ويل: ـ [يَا صَبَاحَاهُ، يَا صَبَاحَاهُ!] ـ [د «صباح» د کليمې انتخاب ددې لپاره وو چې، تل به يرغلونه ګهيځ وختي په نابېره توګه واقع کېدل]. کله چې د مکې خلکو دا غږ واورېد، ويې ويل: څوک دی چې فرياد کوي؟ ورويل شول: «محمد» دی، ټول جمعيت د هاغه حضرت پر لور لاړ، هغه د عربو قبيلو هر يوې ته په نامه غږ کړ، «ای خلکو! چمتو شئ او راشئ»، قريش راټول شول او ويې ويل تاته څه درشوي؟ پيغمبر وفرمايل: «أَرَأَيْتُمْ إِنْ حَدَثْتُكُمْ أَنَّ الْعَدُوَّ مُصْبِحُكُمْ أَوْ مُمْسِيكُمْ؟ أَكُنْتُمْ مُصَدِّقِيَّ؟» څه نظر لرئ که تاسو ته مې اعلام کړی وای چې دښمن ګهيځ مهال يا د شپې پر مهال په تورتم کې پر تاسو ير غل کوي آيا زه به مو رښتينی نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګڼلم؟ هغوی وویل: هو! هرو مرو مو رښتينی ګڼلې، حضرت ورته وویل: «فَإِنّي نَذِيرٌ لَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ» نو زه له یوه سخته عذابه تاسو خبروم چې په مخکې يې لرئ. هاغه مهال ابولهب وویل: تباً لَکَ! أ ما جَمَعْتَنا اِلّا لِهذا؟! – زیان او مرګ دې پر تا وي! آيا د همدې لپاره دې موږ ته غږ کړ او راټول دې کړو؟!

نو ځکه له دې وروسته الله تعالی^(ج) وفرمايل: « تَبَّتْ يَـدَا أَبِـي لَهَبٍ وَتَبَّ»:

«تَبَّتْ»: تباه شو. هلاک شو. نشت او نابود شو. «تَبَّتْ» د «تَبَبَ» له رېښې مجازي مؤنث ماضي فعل دی [زيان يې وکړ]، چې پر ناکامۍ او تاوان دلالت کوي. دا فعل د بددعا، غندنې او خېرو لپاره دی، او د هلاکت او نابودۍ په معنا دی: يعنې هلاک او نابود دې وي! په قرآن کريم کې دوه ځلې نور هم ددې فعل له مشتقاتو راغلي دي چې هر دواړه موردونه تر نظر لاندې موخې ته له رسېدو مخکې د ماتې او ناکامۍ مفهوم لري او د فرعون د نقشې او نیرنګونو له سستوالي او خامۍ حکایت کوي: «...وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِي تَبَابٍ» [غافر۳۷(۴۰:۳۷)] او د فرعون مکر [او تدبير] [د هغه] له زيان [او تباهۍ] پرته بل څه نه وو، «...وَمَا زَادُوهُمْ غَيْرَ تَتْبِيبٍ» او له هلاکت پرته يې څه ورزيات نکړل [هود۱۰۱(۱۱:۱۰۱)].

«يَـدَا أَبِـي لَهَبٍ»: د ابو لهب دواړه لاسونه. چې د کلّ تسميه د جزء په اسم ده او له لاس څخه مطلب د هغه ذات او ځواک دی. «يَدَا» تثنيه ده يعنې دوه لاسونه، او د اسلام د پيغمبر^(ص) او د هغه د رسالت پر خلاف د ابولهب ټولو شيطنت وزمو هڅو او پارَونو ته نغوته کوي. ځرنګه چې د يو انسان نيّتونه، موخې او مقصدونه د لاس په توسه د عمل او کړنو بڼه نيسي، نو «يد» [لاس] د ځواک او قدرت د اِعمال او پلي کولو نښه ده.

«تَبَّ» هلاک او نابود شو. چې د مخکينۍ غندنې د تحقق او واقع کېدو د بيان لپاره ماضي فعل دی او له قطعي او جوت راتلونکې خبر ورکوي. [زيان او هلاکت دې د ابو لهب پر دواړو لاسونو وي چې، زيان مونده او هلاک شوی دی] د تـبّت او تبّ دوه فعلونه، د غندنې او نفرين په معنا «لنډ او نشت دې وي» يا د خبر په

(c) ketabton.com: The Digital Library

توګه «لنډ او نشت شوي دي» يا يو يې غندنه او بل يې خبر دی يا ددې پر عکس دی. د تبّت د فعل نسبت، دوو لاسونو [يدا] ته د هغه په هڅو او د کارونو په پايله کې د نوموړي پر زيان او ماتې دلالت کوي، ځکه چې [يد] لاس د کار او د نيتونو او اخلاقو ښکارندوی دی، د هغه تثنيه [يدا] ګواکې پراخو هڅو ته اشاره ده. او تبّ د شخص ابولهب په اړه دی.

نو تَبَّتْ يعنې پرې کړې دي وې. تباب چې د «تَبَّتْ» مصدر دی د هلاک او نابودۍ او ټوټه ټوټه کېدو په معنا دی، چې د غندنې لپاره دی. يَدَا، او په واقعيت کې «يدانِ»، يعنې دوه لاسونه؛ د ابولهب دوه لاسونه. وَ تَبَّ او غوڅ شول، او نشت دي وې، چې دا د مخکينۍ غندنې او دعا د واقع کېدو بيان دی. نو پاملرنه وکړئ چې له «يَد» څخه کوم مطلب اخيستل کېږي؟

هغوی چې په رسنيو کې پر دې سورة نيوکې کوي هغوی انګېرې چې مطلب يې همدا فزيکي ګوتې او لاسونه دي، په داسې حال کې چې په قرآن کې «يَد» په نورو معناو هم راغلی دی؛ دا کليمه نه يوازې د انسان په اړه، بلکې په ځلونو د الله په اړه هم کارول شوې ده او تل د کليمې استعاره ای معنا لري. مثلاً وايي: «... يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ ...» [فتح۱۰(۴۸:۱۰)] د الله لاس له لاسونو د پاسه دی. يعنې څه؟ د خدای لپاره خو نشو کولی لاس قايل شو. يا په بل ځای کې وايي: «... بِيَدِكَ الْخَيْرُ ...» [آل‌عمران۲۶ (۳:۲۶)] موږ هم کله چې تعبير کوو چې مثلاً خدايا خير او نيکي ستا په لاس کې ده. نو، يَد دلته د قدرت او ځواک په معنا دی. يا «... قُلْ إِنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ...» [آل عمران۷۳(۳:۷۳)] ووايه په تحقيق سره فضل د الله په لاس کې دی. دا ډول تعبيرونه په پښتو کې هم لرو. يا دا چې «قُلْ مَنْ بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ ...» [مؤمنون۸۸(۲۳:۸۸)] ووايه دا چې د هر څيز سمبالونه او واکمني د الله په لاس کې ده. يا هغه چا ته چې د خپل پالونکي څښتن له آيتونو څخه يې مخ اړولی دی؛ وايي: «... مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ ...» [کهف۵۷(۱۸:۵۷)] هماغه څه دي چې په دوو لاسونو يې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخکې لېږلي دي، يعني مخکې له دې چې په آخرت کې د خداى په درشل کې حاضر شي، په داسې حال کې چې زموږ ډېر کارونه په فکر او ژبه دي، نه زموږ د لاسونو په توسه. نو «يد» په دې موردونو کې مجازي حالت لري. د انسان کړنې او لاسته راوړنې هم سره ددې چې له ژبې او سترګو او غوږونو سره سرته رسېدلې وي، «يد» ته يې نسبت ورکول کېږي او انسان ته د هاغه څه پر بنسټ چې، د هغه دوو لاسونو «يداه» سر ته رسولي، جزا ورکول کېږي. [چې دوه لاسونه د انسان د تصميم او ارادې د تحقق او ځلا ښکارندوى دي]: «ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ يَدَاكَ...» [حج۱۰(۲۲:۱۰)] دا همغه څيز دى چې ستا لاسونو له مخکې رالېږلي دي.

کله هم د تصميم، ارادې او اجازې معنا ورکوي چې په يو ډول د هماغه ځواک اثر او نتيجه ده. لکه چې وايي: «...بِيَدِهِ عُقْدَةُ النِّكَاحِ...» [بقره۲۳۷(۲:۲۳۷)] يعنې هغه څوک چې د نکاح تړون د هغوى په لاس کې دى. مثلاً هلک او جينۍ يا پخپله واده کوي يا د هاغه چا په توسه چې د هغوى عقد او نکاح د هغه په لاس کې ده؛ يعنې مثلاً د جوړې له دواړو څخه د يوه يا د دواړو واک د هغوى له پلار يا نيکه سره دى؛ چون کېدى شي د هغوى د ټيټ سن له لامله، د هغوى يا له هغوى څخه د يوه واک مثلاً له پلار يا نيکه سره وي.

د قرآن ډېريو مفسرينو او ژباړونکو د «تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ» په بيانولو کې د ښېرا، غندنې او نفرين شعاري مفهوم کارولى دى، که څه هم د «تَبَّتْ» کليمې په ريښه يې معنا کې، يو ډول قطع کېدل او غوڅېدل شتون لري، خو دا ډول معنا د زيان لېدلو او موخې ته له رسېدو څخه د لاس لنډېدو له لوازمو څخه ده او لېرې بريښي چې متعال خداى د پيغمبر^(ص) له دښمنانو د يو دښمن پر ضد د غندنې او نفرين وزمه شعار ورکړى وي.

او همدا راز په دې سورة کې له «لاس» څخه مطلب هم، د ابولهب دا مادي او فزيکي لاس نه دى؛ بلکې لاس دلته په مجازي توګه کارول شوى دى او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځـواک او قـدرت ښـکارندوی دی؛ یعنـې هاغـه؛ د شرک ځـواک، د مخالفـت ځواک، د دښمنۍ ځواک، چې له پیغمبر سره مقابله کوي او غواړي چـې اسـلام نشت کړي، هاغه منفي ځواکونه چې د اسلام د نهضت او انقلاب په مقابل کې پـه یوه لیکه شوي دي، دا ځواک دې پرې او غوځ وي، قطعـه دې وي، نشـت دې وي. دا شعار دی خو په واقعیت کې له حقیقت سره سـم دی، او کـه نـه خـدای تعالی(ج) خو شعار نه ورکوي. روښانه ده چـې خـدای تعـالی(ج) کـه وغـواړي پـه یقیني توګه به داسې وشي. که هغه اراده وکړي، کافران او د اسـلام دښـمنان بـه مقطوع شي او اړینه نه ده چې خدای تعالی هغوی وغندي. دا مـوږ انسانان یـو چې شعار ورکوو او د انسانانو شعار د هغوی قلبي لېوالتیا ښـکاره کـوي. مـرګ پـر پلانکي، ژوندی دي وي پلانکی، پلانکی بیـرغ دې تېکـاو وي، دا د یـو ملـت د غوښتنو څرګندونه کوي؛ خدای تعالی خو اړتیا نه لـري چـې شـعار ورکـړي. کـه خدای تعالی غوښتلی د ابولهب روح یې اخیستی او نور نو اړین نه وو چـې لاس یې غوځ کړي یا یې وغندي. او هغه مهال هـم، چـا خـو د ابولهـب مـادي لاس غوځ نکړ چې د اسلام مخالفین په رسنیو کې ووایي چې د عقیدې له کبلـه ولـی باید د یو انسان لاس غوځ شي. نه داسې کومه پېښه شوې او نه چـا لـه دې آیتـه داسې کوم مطلب اخیستی چې د ابولهب فزیکي لاسونه باید غوځ شوي وای او دا کار شـوی هـم نـدی ... حتـا هغـه آیـت چـې د غلـه پـه اړه دی او فرمـایي: «وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَب...» [مائده ٣٨ (٥:٣٨)] د نرینـه یا ښځینه غله د عمل جزا داده چې لاس یې غوځ شي، له لاس څخـه مطلـب پـه لازمي توګه د هغه د لاسي غړی نه دی. البته په تیـر کـې چـې ډېـری کارونـه د لاسونو په توسه سرته رسول کېدل او داسې کارونه چې پرته له لاسـونو وي ډېـر لږ سر ته رسېدل. خو په هاغه پَیر کې چې زندان نه وو، پولیس او څارندوی، او کوم امنیتي سیستم هم نه وو، که چا بـه غـلا کولـه، پـه ځـانګړې توګـه پـه هاغـه دوران کې یوازینۍ حل لار یې دا وه چې د یوې نښې او علامې په توسه غـل و پېژندل شي او مثلاً فرض کړئ یوه ګوته یې غوځه کړي. خو حتا په هاغې ځای

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې هم ويلی شو چې مطلب يې دا مادي او فزيکي لاس نه دی او مطلب ترې د شخص د ځواک، وسې او قدرت لاس دی. لکه څنګه چې اوس هم وينو کـه کوم کسان مثلاً په سترو شرکتونو کې غټې غلاګانې وکړي، څه ډول يې لاسونه پرې کوي؟ دلته خو نور يو وګړی نه دی، لسګونه کسان دي. د لاسونو په توسه يې هم چې غلا نه ده کړې. ستري کمپنۍ له کامپيوټر سره کار کوي، چې نه کوم حقوقي شخصيت دی او نه کوم حقيقت دی، چې فعاليت لري. نو بايد عملاً يې له هاغه شرکته لاس لېرې کړای شي، او لاس يې مثلاً د پلانګـۍ اړيکبندۍ له کاروني لنډ کړل شي. زموږ په زمانه کې هم چې وينۍ لګيا دي په دې حکم عمل کوي. وينو چې هر څوک کـه کـوم خلاف او خطا کار وکړي مارکدار او نښاني کېږي، په سوابقو او کړنپاڼو کې يې شامليږي او نور نو هغه ته څوک کار نه ورکوي.

مثلاً په اروپا يا آمريکا کې که څوک د کور قسط يا د برېښنا او غاز لګښت پر خپل وخت ورنکړي او اعتبار يې خراب شي که کوم ځای اجاره کول غواړي پر هغه اعتماد نه کوي؛ يعني په واقعيت کې لاس يې له کاره پرې کوي. د وسمهال حقوقي او قضايي سيستمونه په عملي توګه ډېر په ځير دا قانون اجرا کوي.

که څوک د ټولنې د اعتماد او ويسا وړ نه وي لاس يې پرې کېږي او له ټولنيزو فعاليتونو او چارو يې لاس لنډېږي، که په هر کار کې وي له هغه کاره د لاس لنډولو له لارې عملي کېږي، مثلاً په موټر چلولو کې که څوک درې ځلې د خلاف او خطا کړونکی شي، لاس يې له موټروانۍ لنډوي؛ د موټر چلولو اجازه ليک ترې اخلي او نوره ورته اجازه نه ورکوي چې د موټروانۍ پر سيټ کښېني. دا ټول يوشمېر مفهومونه دي چې له فزيکي لاس څخه ډېر پراخه دي او دا فزيکي لاس د«يد»له مصاديقو يو ګڼل کېږي.

نو د « يد» معنا د «تبت يدا ...» په آية کې له لاس څخه [چې د بدن د غړي په توګه دی]، ډېره پراخه او اوچته ده او که هم د لاس په اړه کارول کېږي له دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لامله ده چې لاس د ځواک او قوت د کارولو وسيله ده. پر دې بنا ددې کليمې جامعه معنا همدا توان او ځواک دی. او که هم د استعارې په توګه د نعمت او ملک او ددې په څېر د نورو په اړه کارول کېږي د هاغه ځواک او قدرت له لامله دی چې لاس د نعمت ورکړه کوي او يو ملک برابروي.

همدا راز د «يدا» معنا په [تبت يدا ...] کې چې دوه ښی او کيڼ لاسونه دي، ګواکې د استعارې په توګه مثبتو او منفي هڅو، افراط او تفريط، کيڼ لوری تګ او ښی لوری تګ، بخشش او بخل او د انسان د چلن دوو متضادو اړخونو ته اشاره لري، په هر حال کې څرنګه چې د ابو لهبانو نيتونو د هغوی په ټولو هڅو کې باطل او بيهوده دي که په ظاهري بڼه کوم په زړه پورې کار هم سر ته ورسوي بې ببرې، بې پايلې او پرې شوی به وي.

په هر حال، دا الهي پيغام او خبرتيا ده چې د زماني د [ابولهب سانو] فکر او عمل به نتيجې ته ونرسيږي. غوڅ دې وي د خيانت کارانو درغلګرو او درغلن چارو لاسونه، لنډ او پرې دې وي، د تيري کوونکو، يرغلګرو او ظالمانو لاسونه. دا په واقعيت کې الهي اراده او غوښتنه ده. يو قانون دی چې په نړۍ کې جاري او ساري دی، او همداسې هم وشول. عملاً هم وښوول شول چې هغه او هغه ته ورته کسان کوم ځای ته ونرسېدل او د هغوی ټولې هڅې، چل ول او دسيسې بندې کوځې، خنډ او بنديز ته ورسېدلې.
په يو لنډ آيت کې چې ددې سورة په پيل کې راغلی دی دعا او غندنه اعلانوي، او هغه ته تحقّق وربښي او پلي کوي، او جګړه پای ته رسېږي، او پرده رابنکته کېږي! خو هاغه څه چې ددې سورة د پيلامې له آيت وروسته راځي، په حقيقت کې د هغه څه بيان او توضيح ده چې واقع شوی دی او پای ته رسېدلی دی:

مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ. ما، نافيه يا انکاري استفهاميه ده. عنه چون د رد او دفاع څرګندونه کوي د مَا أَغْنَى عَنْهُ مفهوم، دا دی چې هغه انګېرله، کوم مال

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې چې راغونډ کړې او زېرمه کړې دی او کوم ځواک او برلاسي يې چې لاسته راوړی دی هغه به له هر څېزه بې نیازه کړي او د پیسو پر وړاندې به ترې دفاع کوي او له غورځېدا څخه به يې مخنیوی کوي؛ خو هغه ته یې کومه ګټه ونرسوله. قرآن د غندنې اونفرت په بڼه له دې سرې یادونه کوي فرمایي: هلاک او نشت دې وي د ابولهب هر دواړه لاسونه او نشت شوی دی هغه پخپله. او وریسې فرمایي: مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ. کوم مال او شتمنۍ يې چې لاسته راوړي دي [کوم مقام او شغل يې چې حاصل کړی دی] هغه ته يې کومه ګټه ونرسوله [او هغه د دوزخ له اوره نه بچ کوي]. دلته قرآن يوې مهمې موضوع ته نغوته کوي او موږ پوهوي چې د حضرت رسول اکرم(ص) په مقابل کې ددې سړي د انحراف او مبارزې يو عامل او په يو اعتبار د هغه د غرور او جحود او انکار لامل همدا مال او منال او شتمني وه، په ځانګړې توګه هاغه څه يې چې د خپل هنر او ځواک په توسه لاسته راوړي ول. لکه د نورو وګړو په څېر چې انګېري، ثروت او شتمني د انسان لپاره هر څیز دی.

د ثروت او شتمنۍ په اړه د انسان اشتباه همدا ده. که ثروت ته انسان په دې سترګه وګوري چې شتمني د انسان له اړتیا وړ توکو، چارو او څیزونو څخه ده، يعنې داسې و انګېري چې شتمني د هغه يو شمېر اړتیاوې رفع کوي او له دې زيات څه اهمیت نلري، په دې صورت کې شتمني انسان ته زیان نه رسوي؛ يعنې شتون يې خیر او ګټور دی، چې په دې توګه له داسې انګېرنې سره شتمني زیان رسوونکې نه، بلکې د کار د آسانۍ لپاره مرسته کوي. خو که ثروت د انسان لپاره داسې بڼه ونیسي او داسې وانګېري، چې کله سړی ثروت ولري هر څه لري او ټولې چارې له شتمنۍ سره سمېږي او له ثروت سره ټولې ستونزې حل کېږي او دا چې سړی پیسې ولري نور نو غم نلري، او د ثروت په درلودلو سره ځان پر نورو اوچت ګڼي او پر نورو کبر کوي، همدا مهال دی چې ثروت د انسان د بدبختۍ لپاره جوهر او تومنه جوړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د «همزَة» په سورة کې دې موضوع ته چې انسانان له مال او ثروته د راپيدا شوي غرور څخه څه کړني او عمل کوي، په څرګنده توګه نغوته کوي او په توسه يې د انسان کړني په ځانګړي توګه انځوروي؛ فرمايي: وَيْلٌ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُمَزَةٍ. الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ. يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ. [همزة۱(۱۰۴:۱) تر۳]. «هُمَزَة» او «لُمزَةٍ» يعني هاغه ډله چې همز او لمز کوي، هاغه کسان چې د سترګو له اشارو او د سترګو له کُنجونو او د شونډو له کُنجونو سره او د پېښو او تمثيل په توسه نور خلک تحقيروي، سپکاوی ورته کوي او ملنډې پرې وهي. خلکو ته ددې بې اعتنايي او بې پامۍ او انسانانو ته د سپکاوۍ منشأ او سرچينه د هغوی پيسې او شتمني ده. ويني چې نور يې نلري او هغه يې لري نور ټول د هغه په نظر کې کوچني دي، او دا پخپله چې شته او هر څه لري تر نورو خپل ځان ستر ګڼي. «الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ.» هغوی چې مال او شتمنۍ يې راټولې کړې دي او پرله پسې يې شمېرلې او حساب کړي دي، او تل پر دې اخته دی چې خپل حسابونه سم کړي او هغه وګڼي، چې مثلاً د څو ميليونو يا ميلياردونو خښتن دی. يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ. هغه انګېري چې دا مال به يې تلپاتې او جاويدان کړي. سره له دې چې انسان يقين لري چې يوه ورځ به هرومرو مړ کېږي، خو کله کله مال او ثروت داسې يو غرور پکې رامنځته کوي چې د انسان حالت د هغه چا د حالت په څېر کېږي چې خيال کوي نور به نو د مال او ثروت په ډاډ له هر آفته خوندي وي او دا شتمني او ثروت به يې تلپاتي او جاوېدان کړي.

نو ابولهب د کوم څيز پر تکيه او ډاډ له پيغمبر سره دښمني او کينه کښي کوله؟ پر دې ډاډ چې شتمن سړی وو؛ هغه د خپلې زمانې په تناسب ميليونر وو. خو له خپل ټول مال او شتو او ټولنيز موقعيت سره، او د قرآن په تعبير له ټولو لاسته راوړنو سره، په پای کې چرته ورسېد او څه يې وکړل؟ نه يې شتمنيو او نه په ټولنه کې موقعيت يې کومه نتيجه ورکړه او هغه يې له اړتيا بچ نکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وګړي انګيري چې که شتمن او ځواکمن وي، پوړ او مقام ولري، دا څيزونه به يې ملاتړ وکړي. دوی خيال کوي د مال او موقعيت پر تکيه، هر کار چې يې زړه وغواړي کولی شي. هغوی ته فرمايي دا څيزونه هيڅ يو به تاسو ناآرمن نکړي او په درد به مو ونلګي او ستاسو کومه ستونزه به حل نکړي. نه د ابولهب اور لګونو او نه د هغه ګډوډيو او اله ګولو، وکولی شو اسلام له ريښې وسوځوي او د الهي وحی د وړانګو مخه ونيسي او نه مال او مقام يې د هغه په ساتنه کې په کار راغی. کوم مهال چې هغه وليدل د قريشو مشران او سروال له ساز او سامان او سمبال پوځ سره په بيړه له مکې ولاړل او په بدر کې د مسلمانو له وړې بې ساز او سامانه ډلې سره مخامخ شول، ابولهب د سوبې زيري او د محمد(ص) او د هغه د پليونانو د سرونو تحفې ته سترګې پر لار وو. چې نابېره يې د قريشو د رسوا ماتې او د وينو بهيدنې او د بدر په ځاګانو کې د قريشو د سروالو او د خپلو همغاړو ملګرو د پرېوتلو خبر واورېد. ټولې هيلې يې چې په سر کې درلودې پر باد لاړې. او پرته له دې چې لکه د نورو قريشيانو غوندې د جنګ ليکي ته لاړ شي او توره وکاږي؛ غم، انديښنو او ماتم يې له کينې پر ډک زړه فشار راوړ، له پښو يې وغورځاوه او نور پورته نشو تر دې چې بدن يې د عَدَسه ناروغی [د چيچکي دانو يا پر پوټکي د تناکو وبايي ناروغی] داسې خيرن او مکروبي کړ چې په دې حال کې چې هيڅوک ورته نه نژدې کېده، سترګې يې له دنيا پټې کړې او په هاغه دوزخ کې چې پخپله يې ځانته برابر کړی وو سترګې پرانېستې.

هغه پر مال او مقام له ډېرې لګولو سره، خپل برياليتوب جـوت ګاڼـه، پـه داسـې حال کې چې هيڅ يو له دوې ونشو کولی هغه د حق د نـور پـه غـلي کولـو او د خپلو کړنو له پايلو څخه په بچ کولو کـې نـاآرمن کـړي «مَـا أَغْنَـى عَنْـهُ مَالُـهُ وَمَـا كَسَبَ». دا د هغه دنيوي سرليک وو، لکه څنګه چې پـه دنيـا کـې مـال او لاسـته راوړنو يې ونشو کولی ورسره مرسته وکړي، په آخرت کې هم، د هغـه شـتمني او برلاسی له لاسه ځي، د هغه شتمنيو او مال، هڅو او تلاش د هغه لپاره هـيڅ کـار

(c) ketabton.com: The Digital Library

ونکړې، هغه او د هغه هر څه له هلاکت او تباهۍ سره مخامخ شـول. [د قـرآن پـه بيـان د اصـحاب شـمال لـه ژبـې: «مَـا أَغْنَـى عَنِّـي مَالِيَـهْ. هَلَـكَ عَنِّـي سُـلْطَانِيَهْ» [حاقه۲۸(۶۹:۲۸) او ۲۹] شتمنۍ مې زه ناژمن نکړم، واکمني مې له ما لاړه.] يعنې دا دنيا يې چې پای ته ورسېده؛ په آخرت کې به هم د خپل ځان لـه دننـه د بل شوي اور په پايلو اخته کېږي؛ «سَيَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ». [په دې دنيـا کـې هم بدبخته او بيچاره شو] او په قيامت کې به هم داسې يو اور ته ورننوځي چې «ملتهب» او لمبو والا به وي، داسې اور چې ذَاتَ لَهَب، [د التهاب څښـتن] يـې، پخپله ابولهب دی، هغه چې د التهاب، شعلو او لمبو پلار دی، داسـې اور تـه بـه ننوځي چې هغه اور پخپله له همده مشتعل، ملتهب او بل شوی دی.

دا مو په ځلونو مخکې ويلي چې د جنت نعمتونه او د جهنم عذابونه په دې دنيا کې د انسان له کړنو او عملونو څخه تجسم مومي. يو سړی چې پـه دې توګـه د کينې، حسادت او د جحود او انکار له اوره ملتهب دی د داسې سړي وجـود سر تر پايه اور دی. کله چې مړشي «لَقَدْ كُنْتَ فِي غَفْلَةٍ مِنْ هَذَا فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَـاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ» [هغه ته ويل کېږي] ته [د دنيايي عمر په موده کې] له يو مخې له دې [د عملونو د ثبت او ضبط له ميکانيزمه] غافل وې، دا دی ستا له سترګو مو [د غفلت] پرده لېرې کړه، اوس دې نو سترګې تېزې دي، او هر څه درته په بربنـډه بڼه ځرګندېږي او په ښکاره او برېښنده توګه هر څه وينـې. هاغـه مهال بـه خپـل ځان په دې غرغنډه او لمبو والا اور کې ويني، چې په دينا کې هـم پـه همـدې اور کې سوځېده خو حس کولی يې نه شو.

سَيَصْلَى نَـارًا ذَاتَ لَهَـبٍ. سَيَصْـلَى، خـبر لـه راتلـونکې دی او دا د ابولهـب لـه مرګه مخکـې ددې سـورة پـر نـزول دلالـت کـوي. نَـارًا، ځـانګړې اور تـه نغوتـه کــوي. ذَاتَ لَهَــبٍ. ددې ځرګندونــه کــوي چـــې ددې اور او د اورلګانــدې رېښه يوه ده، هر دواړه له يوې سرچينې او د يو راز لمبو لرونکې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

«سَيَصْلَى» د «صَلَى» له ريښې، د اور د لمبو په منځ کې ځای نيول دي. لکه څنګه چې موسی^(ع) په هاغه سړې او تياره ژمنۍ شپې کې خپل کهول ته وويل: تم شئ، ما ته وړاندې يو څه اور بريښي، ښايي د هغه په رڼا کې کوم خبر واخلم يا يو څه له اوره تاسو ته راوړم چې پرې تاوده شئ «...قَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا لَعَلِّي آتِيكُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ جَذْوَةٍ مِنَ النَّارِ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ» [قصص٢٩(٢٨:٢٩) او نمل٧(٢٧:٧)]، خو د سلامتۍ له دې اوره تودېدل چرته، او د دوزخ د اور په تاو کې ځای نيول او سوځېدل چرته!؟ د دروغ انګېرونکو د سوځند اور خاصيت، د هغوی د کړنو د برېښ، سور اورتون څرګندوي: «إِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ الْجَحِيمِ» [صافات١٦٣(٣٧:١٦٣)] او «...إِنَّهُمْ صَالُو النَّارِ» [ص٥٩(٣٨:٥٩)].

لکه څنګه چې حسد او کينه پالنه د ابولهب په تياره دننه کې ريښه درلوده او د هغه له ژبې او نورو غړو څخه يې لمبې را ايستلې په دې تمه چې د حق او د حقپالو زړونو ريښې وسوځوي. نو هغه به ډېر ژر، په راتلونکې کې، په اور کې واچول شي. او له داسې يوه سرليک سره به دوڅار شي. په داسې اور کې چې ذَاتَ لَهَبٍ؛ داسې اور چې د لمبو او غرغنډو لرونکی دی. په واقعيت کې دي سړي پخپله دا اور بل کړی دی، ويلی شو چې دا پخپله ددې اور لپاره د خسو او خاشاکو انبار دی.

«لَهَبٍ» د اور لمبې او د لمر سوځنده شعلو، ځلاندو او وړانګو ته ويل کېږي، لکه څنګه چې د دروغ انګېرونکو د دوزخي سېوري په ستاينه کې راغلي دي: «...لَا ظَلِيلٍ وَلَا يُغْنِي مِنَ اللَّهَبِ» [مرسلات ٣١ (٧٧:٣١)] چې نه د سېوري خپروونکی [= واقعي ساتونکی] دی او نه له اوره مخنيوی کوي. ابی لهب هم نه خير او ښېګڼه درلوده او نه هم له اورسوځولو يې څوک په امان کې وو. د هغه د دوزخي اور د لهب والي ذات، د هغه په ذات او ضمير کې دننه والي ته نغوته لري، نه دا چې له بيرونه پر هغه ورتپل شوی وي. دې ته ورته چې په قرآن کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې فرمايلي: د اور حُطمه د خدای بل شوی اور دی چې پرلـه پسې لـه زړونـو څرک وهي. « نَارُ اللَّهِ الْمُوقَدَةُ. الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ.» [همزه٦(١٠۴:٦) او ٧]. نوم يې «ابولهب» دی او سرليک يې هم «ذات لهب». چې هر دواړه يو تر بله تناسب لري، سرليک يې هم داسې يو اور دی چې پخپله يې رامنځته کړی دی. هر څوک چې څه کري هغه به رېبي. هغه چا چې په ژوند کې د خلکو ژوند ته اور ورته کړی، له ظلم او ستم سره، او له هاغو شکنجو او رَبړَونو سره چې کړي يې دي او هاغه مفاسد چې په دنيا کې يې سر ته رسولي دي او د خلکو ځان او مال ته يې اور ورته کړی دی طبيعتاً سرليک به يې له داسې اور پرته نور څه نه وي.

عجيبه دا چې د «لهب» کليمه دوه ځلې په دې سورت کې کارول شوې ده چې دا دويم ځل د هاغه کافر د عذاب په توګه چې د هغه د اوربلوونکي نفس توصيف او تحقق دی څرګند شوی دی: په دې دنيا کې د هر راز ځواک او لاسته راوړنو څخه له لاس لندېدو وروسته په پای کې په آخرت کې «سَيَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ». داسې ستر اور ته به ننوځي او وبه سوځي چې د غرغنډو لمبو والا، ژبه ور او شعله ور به وي. «لَهَب» چې د اور لمبه او زبانه ده د اور د انځورولو او مشخص کېدو لپاره، او د هغه د لمبو او شعلو لپاره ذکر کېږي.

او لا هيښوونکي دا چې د هغه د مېرمنې انځور هم څرګندوي، چې جګړې او معرکې ته د اور او سکروټو راوړونکې وه، په داسې حال کې چې د خسو درونـد پنډ له زيږې رسۍ سره پر خپلې غاړې لېږدوي. نـار، ذات لهب او حطب چې په دې آيتونو کې کارول شوي دي د حق له لارې سره د مقابلې لپاره د ابولهب د اور بلولو له صحنې يو تصوير او انځور څرګندوي. خو د حسد، کينې او دښمنۍ اور چې د هغه له دننه لمبې کوي په پای کې هغه پخپله د بدر د ماتې له غوسې او هغې سختې بيمارۍ چې پر ځان يې برلاسې شوې وه له پښو وغورځېد او اوربلوونکي لاسونه يې د خلکو له ځان او مال څخه لنډ شول.

«تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ».

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېرمن يې: **وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ**. او د ابولهب مېرمن هم له هغه سره په اور کې لوېږي په داسې حال کې چې د خس او خاشاکو لېږدوونکې ده. **وَامْرَأَتُهُ**، **سيصلى** ته يا د هغه ضمير ته عطف دی. «**حمّال**» يعنې هاغه څوک چې کوم بار لېږدوي. «**حَطَب**» يعنې خځلې، خس او خاشاک. **حماله** د **امرأته** لپاره خبر دی چې د سخن چينې او فتنه ګرې ښځې څخه کنايه ده چې د جګړې او فتنې د فعل د هڅونې او پارونې لپاره وسيله شي لکه څنګه چې هر سخن چين او د فتنې وسيلې ته، **حمالة الّحطب** وايي.

«**حَطَبِ**» هاغو اغزو، خځلو، پيلوځو او خسوخاشاکو ته ويل کېږي چې د اور د بلولو لپاره راټولېږي. دا ويې يو ځل بل هم په قرآن کې راغلې ده: «**وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا**» [جن۱۵(۷۲:۱۵)]. د عدالت غليمان او دښمنان [د عدالت ملو پر خلاف چې د جنت بناکوونکي دي] د جهنم لپاره اغزي، خځلې او خسوخاشاک راټولوي [خپله انرژي د اور په بلولو کې لګوي]. د «حمالة» مبالغه ذکر کېدل د فتنې اچونې پر شدت دلالت کوي. له دې سره مل چغلي او د نورو تر منځ انګل او غوغا اچوونکي ته «**حمالة الحطب**» وايي، په دې بنه کې د «**ابي لهب**» د مېرمنې نقش ، د بني هاشم او بني اميه تر منځ په جاسوسۍ او د شر اچولو په واسطه کېدو کې، ډېر ښه روښانه کېږي.

نو **ابولهب** پخپله اورلګاندی او ښځه يې پيلوځه او خسبه او فتنه ګره وه. چې «**حَمَّالَةَ الْحَطَبِ**»: د خسبه او د لرګو لېږدوونکې په معنا له سخن چين څخه کنايه ده چې د خلکو تر منځ د کينه کښۍ او دښمنۍ د اور په لګولو او تازه کولو سره، د هغوی د مينې، محبت او دوستۍ درمند ته اور اچوي، او د ټولو د دوستۍ رښتې او د خپلوۍ اړيکې پرې کوي. چې دا اصطلاح په پښتو کې هم لرو چې وايو پلانکی د جګړې د اور بلوونکی دی. ځينې د فتنې اور ته لمن وهي او ځينې هم ورته خسوخاشاک راوړي او سون توکي يې برابروي. لکه څنګه چې مو وويل؛ **ابولهب** د پيغمبر د دوو زومانو پلار او له قريشو څخه وو او د پيغمبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

تره وو، خو ښځه يې چې اصل نوم يې «عَرْواء» وو او کُنيه يې «اُمّ جَميل» چې زياتره پر همدې کُنيه مشهوره وه. د ابوسفيان خور او د حَرْب بـن اُمَيّـه لـور وه، يعنې د پيغمبر د لومړۍ درجې دښـمن خـور وه چـې ابوسـفيان د عربسـتان پـه ټاپووزمه کې د شرک اصلي اډه او پايگاه وه. او د ابولهـب پـر جهالـت سربېـره د هغه د ناسمو کړنو اصلي لامل همـدا ښـځه وه چـې، د هاغـه پخـواني حسـادت، کينې او رقابت له مخې چې د بني اُميه او بني هاشم تر منځ شتون درلود، خپل مېړه يې د پيغمبر په مقابل کې د دښمنۍ لپاره هڅـاوه. سره ددې چـې ابولهـب هاشمي وو، او د هاغه مهال د قبيلوي تعصب پر بنسټ ابولهب بايد د بني هاشـم پر لور واى نه د بني اميه پر لور، خـو د پيغمـبر(ص) پـه اړه او د هغـه د دعـوت او بلنې پر وړاندې رسماً له بني اميه سره ولاړ وو، او د ژوند تـر پايـه لـه بنـي هاشـم سره يو ځاى نشو، چې د اپخپله د هاغه وخت د دود او رسم مخـالف کـار وو، او دا ډېرى کړنې د همدغې ښځې په توسه وې چې هغه يـې تـر آغېـز لانـدې وو.

نو، مېړه يـې اوربلـوونکى دى او د دښـمنۍ اور تـه لمـن وهـي او د اور شـعلې، غرغندې او لمبې ګړنـدۍ کـوي، او ښـځه يـې هـم د جګړې د اور بلولـو لپـاره پيلوڅه او خسبه ده چې خس او خاشاک او سکروټې راوړي.

نو د ابولهب مېرمن چې د جګړې اور ته د خسو او سون توکو راوړونکې، او د فتنو اصلي پاروونکې او وسوسه ګره وه لکه د محکومې اسيرې او بندۍ په څېر چې يوه تاوه شوې او کلکه رسۍ يې په غاړه کې پرته وي او د هغې په توسه يې د محاکمې لور ته ورکاږي، د يوه تَرُور او ګېوډ خُلق او خوى او د تاوو شوو او ناسمو ګډو وډو لاسته راوړنو څخه د کلکو بندونو يو زندان وو. هغه چې د ښځينه عاطفي فطرت او طبيعت پر خلاف په دا ډول بندو، تړلو او نرينه والو زيږو غوغاو او انګلونو کې يې ګډون کاوه، د اسارت بند يې د مرحوم طالقاني په وينا د «رقبه» او «عنق» پر ځاى چې د غاړې اصلي نوم دى، په «جيد» کې چې د ښکلا او د غاړکۍ او ګاڼې او د سينګارتوکو د اچولو ځاى دى اچول کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قرآن دې ښځې ته «حمّالة الحب» وايي. او دا نوم ددې ښځې لپاره ښه اسم با مسمی دی، د ځينو روايتونو له مخې دا ښځه سره له دې چې ښه مالداره او شتمنه وه خو بيا هم خس او اغزي به يې پخپله شا راوړل او د حضرت رسول اکرم(ص) په لاره کې به يې خپرول، نو په واقعي او فزيکي توګه به يې هم تل رسۍ پر غاړه وه او خسبه ګري به يې کوله. همدا راز تل به يې د قريشو تر منځ د دښمنۍ اور بلوه او کومه سخن چيني به يې چې کوله؛ تل به په خوځښت کې وه دلته او هلته، چې يوه تازه خبره کشف کړي يو څه دروغ او درب ورسره ملګري کړي او بيا لاړه شي د قريشو په ناستو او محفلونو کې يې ووايي او قريش وهڅوي او هغوی وپاروي او د قريشو تر منځ د دښمنۍ او خصومت اور ولګوي، او هم دا چې له دې کار سره لکه د هر سخن چين په څېر او د هر هغه چا په څېر چې د انسانانو تر منځ دښمني رامنځته کړي «حمّالةالحطب» او خسبه ده، خسبه توب يې د خپل ځان پر ضد دی؛ چې په دې توسه د خپل ځان پر ضد اور رامنځته کوي، او په جهنم کې به د خپل مېړه سره سمه په اور کې سوځي. لکه څنګه چې د ابولهب لپاره د نوم غوره کول پر هغه له دريو اړخونو د تطبيق وړ وو هم د هغه د شعله ور سور مخ له مخې، چې يوه ټوټه د التهاب او لمبې وو، بل التهاب او لمبه يې د کينې او حسادت پر بنسټ وه، په عين حال کې همدا سړی چې ابولهب وو، په جهنم کې د ډېرو التهابونو او لمبو خاوند د جهنم د ملتهب او غرغنډ اور ښښتن دی [نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ].

قرآن يوه کليمه غوره کړې چې په يو مهال کې له دريو اړخونو پر هاغه سړي [«عبدالعُزّی نومي»] رښتيني او صادقه ده. همدا راز د «حمّالة الحطب» کليمه يې چې د هغه د ښځې لپاره يې غوره کړې ده چې بيا هم له دريو اړخونو ددې ښځې په اړه رښتيني ده. د معنا د بلاغت څرګندوالی همدا دی چې لنډې او مختصرې کليمې وي خو ژورې، له معنا ډکې او نه هيرېدونکې وي؛ په يو مهال کې بې شمېره معنا ګانې په ذهنونو کې ژوندۍ کړي چې هغه ټولې معناګانې ددې کليمو په اړه رښتيني او صادقې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ. فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ. دا خسبه؛ په داسې حال کې چې له تاوو شوو مزو څخه جوړه شوې رسۍ يې په غاړه اچول شوې ده. في جيدها، مقدم خبر، د محدودونې ښکارندوی، حبل د ورپسې لپاره مبتداء، او په جمله کې د امرأته لپاره خبر يا حال دی.

«جِيدِ» د ښځو د ټټر پورتنۍ برخې ته ويل کېږي چې له غاړې سره نښتې ده، او غاړکۍ پرې ځای نيسي. د شهيدانو د سرلارې خبره ده چې وايي: «خُطَّ الموتُ على وُلدِ آدَمَ مَخطَّ القِلادَة عَلى جِيد الفَتاهِ» [د حق په لاره کې] مرگ سړيو ته لکه د پيغلو پر غاړو د غاړکيو په څېر ښکلی او گاڼلی دی. په عربي ژبه کې نورې کليمې هم لکه رَقَبه او عُنُق شتون لري چې د غاړې لپاره نور ويونه او مفهومونه دي؛ «فَكُّ رَقَبَةٍ» بلد۱۳(۹۰:۱۳)، «وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطأً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ ...وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ... وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ...» [نساء۹۲(۴:۹۲)]، «وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَى عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ...» [اسراء۲۹(۱۷:۲۹)].

«مَسَدٍ» چې د دې سورة له نومونو څخه يو نوم دی او ښايي ډېر مشهور نوم له ټولو همدا دی، د هاغو رښتو او تارونو پر غښتل کېدو، تاوېدلو او اوبدل کېدلو دلالت کوي چې د وړيو او پنبې د تارونو او رښتو په اوبدون او جوړښت کې [د سپېنسيو تاوولو او نسّاجۍ په صنعت کې] او هم د خرمنې او د کجورو د پاڼو د رښتو او تارونو په اوبدون او جوړښت کې څرگند دي.

د انسانانو لاسته راوړنې هم د ژوند په اوږدو کې په تدريج اوبدل کېږي او يو پر بل اېښوول کېږي او مجازاً د هغه د سرليک د غاړې چوپړوال او اړک گرځي: «وَكُلَّ إِنْسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ ...» [اسراء۱۳(۱۷:۱۳)]. او موږ د هر انسان سرليک هغوی ته د هغوی په خپله غاړه کې اچولی دی. آيا په «فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ» کې د ابولهب د ماندينې هاغه سرليک نه ليدل کېږي، چې پخپله يې جوړ کړی ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا تمثیل او تشبیه د یوې داسې ښځې مسخ شوی انځور څرګندوي چې د مرواریدو د غاړکۍ پر ځای یې، د خسو او خځلو د لېږدولو لپاره پېړ پړی پر غاړه اچولی دی! که لومړنی د فطري ښکلا نښه ده، دویمی د بارکشۍ او د نفس د اسارت نښه ده. ومو ویل چې: جید د سینګار او غاړکۍ د ځای څرګندوی دی، او دا لفظ د «عنق – رقبه» پر ځای چې د غاړې ښکارندوی دی، راغلی دی؛ دا ښځه چې باید ځان سینګار کړي او د ښکلا او لطافت نمونه اوسي، داسې مسخ شوې او بل شان شوې ده چې د فتنه ګر او بارکښ حیوان په بڼه اووښتې ده چې د خسو او خشاکو د لېږد پېړه رسۍ یې په غاړه کې اچولې ده. یعنې د ابولهب د ښځې په غاړه کې یو «حَبل» دی. «حَبل» یعنې رسۍ او «مَسَد» هم د خرما پاڼې او پاڼې دي چې یو څه ستغوالی او سختي هم لري. او «جِید» هم چې د ښځو د ټټر پاسنۍ برخې ته وایي چې باید ګاڼه او د سینګار توکي پرې پراته وي؛ نو مطلب ترې غاړه نه ده، ځکه چې لکه څنګه مو چې وویل غاړې ته «عُنُق» یا «رَقَبه» وایي.

دا چې ځینو ویلي مطلب یې دادی چې په قیامت کې ورته په غاړه کې رسۍ اچوي، له دې لامله چې هغوی جید لکه د عنق یا رقبه په څېر غاړه ګڼلې حال دا چې جید د غاړکۍ او سنګارتوکو د ستون لپاره کارول شوی دی.

قرآنکریم فرمايي: دا خسبه په داسې حال کې چې هاغه رسۍ یې چې د مسد له جنسه ده، پر غاړه پرته ده. خسبانه به مو لیدلي وي چې کله غواړې کوم بار پر خپلو اوږو یوسي هرو هرو به یې پر خپلې شا تړي او په اصطلاح له دې خوا او اخوا یې پر خپله سینه تړي. دلته د «جید» کلیمه راغلې ده؛ سره ددې چې عربان د غاړې لپاره د «عنق» کلیمه کاروي. خو «جید» په ځانګړو اړوندونو کې کارول کېږي. مثلاً که وغواړي چې ووايي یوه رسۍ یې یو چاته په غاړه کې اچولې او هغه په کښولو بیايي، دلته «عنق» کارول کېږي. قرآن هم په دا راز اړوندونو کې د «عنق» کلیمه کارولې ده: «... فَظَلَّتْ أَعْنَاقُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ»

(c) ketabton.com: The Digital Library

[شعراء ۴(۲٦:۴)] ددوی غاړې متواضعانه او د خاکسارۍ په دود ټيټې دي. «إِنَّا جَعَلْنَا فِي أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا...» [يس۸ (۳٦:۸)] نه وايي «فی جيدِهِمْ»، وايي ددوی په غُنقونو کې مو زنځيرونه اچولي دي.

خو د «جيد» کليمه په هاغه ځای کې کارول کيږي چې غاړه له دې کبله چې د ښکلا ځای دی ذکر شي. کله چې غواړي ووايي غاړکۍ يې د ښځې په غاړه کې واچوله دلته د «جيد» کليمه کاروي او داسې بريښي چې د «جَيِّد» لـه بيخه د نيک او ښکلي په معنا وي. غاړه د ښځې لپاره د زينت او سينګار ځای دی. قرآن دلته غواړي ددې ښځې وضعه او حالت مجسم کړي؛ دا چې د «جيد» کليمه يې راوړې، غـواړي ووايـي چـې ښـځه چـې ښـايي د ښـکلا او ښـځينه احساسـاتو ښکارندوی وي، ددې ښځې د ښځينه نرم او لطيـف طبيعـت پـر خـلاف، زيـږ او خشن طبيعت يې په وجود کې غلبه لرله او د رقيقو او لطيفو عاطفو او احساساتو پر ځای، خشن او دښمنانه حالت پکې شتون لري. په اصـطلاح، «جيـد»، چـې د هغې په وجود کې بايد د سينګار او ګـاڼې ځـای وي، چـې پـه واقعيـت هماغـه ښځينه مهر او عاطفه ده، ددې پر ځای، په هغه کې خشن او سوراوريز احساسات او د کينې او نفرت شرارې او اوربخرکې دي.

پاملرنه وکړئ، د حضـرت موسی(ع) په داستان کـې، کلـه چـې مـور يـې هغـه پـه پېټۍ کې واچوه او د نيـل رود تـه يـې وسـپاره او صـندوق د فرعـون مـاڼۍ تـه داخل شو، نقل کوي؛ کوم مهال چې درباريان صندوق له اوبو ښخـه رانيسي ـ او پوهيږي چې په صندوق کې کوچنی له قبطيانو ښخه نه دی او له بنـي اسرائيلـو ښخه دی، هغوی غوښتل چې ويې وژني، چون پوهيدل هغه يې له مرګ ښخه د ژغورنې لپاره اوبو ته ورکړی دی، د فرعون ښځه يې مخنيوی کـوي او راځـي ووړکی په خپلې غيږ کې اخلي او فرعون ته وايي چې، د هغه د وژلو پـر ځـای، هغه به په زويتوب ونيسو، ښايي دا زموږ په ګټه وي، چې قصه يې مفصله په قرآن کې راغلې ده. يعنې د ښځې لومړی مخامخ کېدل له احساسي او عاطفي جنبې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره دي او ښځه نشي کولی له خشونت او سختۍ سره سلوک او چلند وکړي. وروسته یې، مفصله شرحه ورکړې ده چې د فرعون د مېرمنې عاطفه او احساس داسې غلبه کوي چې فرعون د بل هیڅا خبره نه مني، د درباریانو خبره ردوي او موسی د فرعون لخوا په زویتوب نیول کېږي.

دا څرګندوي چې ښځه سپېڅلی او انساني وجدان، دَرُونَهْ او ذات او له مینې او محبته ډک احساس لري. نو، هاغه ښځه چې، ددې پرعکس، په دننه کې یې تاوتریخوالی، خشم، دښمني، کینه او عداوت دی، احساسات یې داسې سخت او خشن لکه د خرما د ونې د پوټکي د پاړو په څېر دي او له دننۍ ښکلا تش دي او ښکلا یې په بده بڼه بدله شوې ده. وجود یې داسې مسخه شوی دی چې د زینت او ښکلا پر ځای د بدۍ زښتوالی او ستغوالی برېښوي.

لکه څنګه چې وویل شول دا په قرآن کې د ابولهب د ښځې انځور شوې بڼه ده، او په حقیقت کې ددې دواړو انسانانو شخصیتونه څرګندوي چې څه ډول د ابولهب د حسد اور او د هغه د مېرمنې د دښمنیو اوربلونې هر دواړه نشت کړل.

موږ پوهېږو چې په قرآن کریم کې له مشرکینو او منافقینو څخه د هیڅ کوم وګړي د نوم ذکر نه دی شوی، ځکه د بندګانو شرک او عصیان، پالونکي څښتن ته کوم ضرر نه لري، او الله تعالی د غچ او کسات په لټه کې نه دی، او هم دا چې په کتاب کې د اشخاصو د نوم ذکرول تلپاتې ټولیز ګټور قانون نه دی. خو په ځانګړې توګه د ابولهب نوم ذکر شوی هغه هم د «عبدالعزی» په اصلي نوم نه بلکې د هغه کنیه ذکر شوې ده، او ورسره د هغه د ښځې ذکرول د ځینو لاملونو له امله دي، چې په لاندې توګه ورته نغوته کوو:

۱ ـ چون د ابولهب ضرر له بل هر کافر او مشرک څخه زیاتتر او د رسول الله(ص) په ځور او آزار کې د مشرکینو د جرأت او زړه ورتیا لامل کېده، او د هغه له دې شر سره الله تعالی پوهېده چې هغه د کفر په حالت کې له دنیا ځي، ځکه یې خبر ورکړی او دا پخپله یوه معجزه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ ـ د هغه ذکر ددې لپاره دی چې د نړۍ خلک پر دې پوه شي چې د الله رسول (ص) له الله (ج) پرته کوم بل مرستيال او ياور نه درلود او د هغه تبليغ او بلنه تحميلي او پر نورو په زور او زبردستۍ د منلو توکي او وسايل نه درلودل.

۳ ـ خلک بايد پوه شي چې ټبر، نسب او اصل په درد نه لګي. د جزاء د قانون پر وړاندې هاشمي ښاغلی له حبشي غلام سره توپير نلري او هسې دې خلک د غټانو او سترو کسانو پر نامه او له هغوی سره د نسبت او خپلوۍ له کبله مغرور نشي او ښايي ووايو د هغه ښځه د فساد او چغلګرۍ د خسو او خځلو خسبه وه، او د حضرت رسول اکرم پر لار به يې خس او خاشاک او اغزي شيندل.

سره له دې چې ددې سورة د آيتونو ظاهر، د مشخصو او مشهورو نر او ښځې په اړه، او پر هغوی پورې محدود او اړوند برېښي، خو کومې اشارې او تعبيرونه چې په دې آيتونو کې راغلي دي نامحدودې او عمومي دي او د هر داسې سړي او ښځې شوم عاقبت، پايلې او صفتونه څرګندوي چې د حق او خير د بلنې پر وړاندې اورلګاندي او فتنه اچونه کوي. دا آيتونه د هر مهال لپاره دي او د هر مهال د داسې اشخاصو له تحقير او غندنې کنايه ده. دا سرليک نه يوازې د ابولهب او امّ جميل لپاره دی او بس، بلکې هر څوک چې له قرآن سره مخالف وي او په نړۍ کې د هغه د احکامو له دود او برلاسۍ مخنيوی وکړي، په دوزخ کې به له هغوی سره نژدې او همدم وي.

او په هره زمانه او هر راز شرايطو کې که څېنو خلکو د ليد له يووالي سره، حق او خير وموند او د هغه د پرمختګ لپاره وفادار او ټيکاو پاتې شي، هرومرو به يې د حق او خير وړانګې خپرې شي او پليونان به يې بريالي کېږي او خلک به پوځ پوځ هغه ته مخه کړي «إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ ....» او د دسيسه کارانو او ټګو برګو اورلګاندو او د هغو ښځونکانو لاسونه او نفسونه پرې کېږي چې د هغوی لپاره د فتنې د اور د خسو او خاشاکو راوړونکي، ګوډاګيان او د لاس آله

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوې دي او له تور او مسخ شوي مخ سره به د خپلو عملونو او کړنو په دوزخ کې لوېږي: تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ... سَيَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ...

ګواکې د همدغه تناسب، لامل او علیت له ليده دا سورة په قرآن کې د نصر له سورته وروسته ځای پر ځای شوی دی، سره ددې چې د تبت سورة مکي دی او د نصر سورة کلونه وروسته له هغه په مدينه کې نازل شوی دی.

ددې سورة اړيکه مو له مخکيني سورة سره توضيح کړې ده او و مو ويل چې دا څلور سورتونه چې په هغې کې پيغمبر ته د ويلو فرمان ورکړل شوی دی، په دې معنا دی چې د خپل پالونکي څښتن ربوبيت خپل نفس ته تلقين کړي.

دا دوه سورتونه [نصر او مسد]، په لنډه توګه، دوه مختلف سرليکونه څرګندوي: د هاغو کسانو سرليک چې د الهي نصرت په توسه برياليي شول او، په مقابل کې، د هاغو کسانو سرليک چې هڅې يې بې پېرې او بې پايلې پاتې شوې، پرې شولې او ونغځېدلې، او د هغه ګرد کوښښونه چې د حق په پټولو کې يې سر ته رسول ناکام شول او همدا راز د خلکو په ځورولو کې يې ټولې کړنې ابته شولې او د هغه سرداری، مشرتوب او لويي د تل لپاره د هغه لاسه ووتلې، ټولې چارې يې بېکاره شوې، غرور يې مات شو او له ځواک او زوره ولوېد او د تباهۍ په کنده کې د تل لپاره پرېوت.

پالونکی څښتنه! زموږ زړه له هر ډول ځيل، لجاجت، آغوږ او هوډه کولو وساته.

لويه خدايه! موږ ټول د خپلو چارو له پايلو په ډار کې يو، ته موږ ته امنيت او سوکالي راوبښه! او زموږ د چارو پايله په خير کړې! وَ اجْعَلْ عاقِبَةَ أَمْرِنا خَيْراً.

يا الهي! موږ پوهېږو په هاغه ستر نباوتون کې نه مال او شتمني او نه د خپلوی اړيکې هيڅ يو کومه ګټه نه رسوي، يوازې ستا لطف او لورونې چار سموي، موږ په خپلو لُطفونو او لَوْرَونُو کې شامل کړه! آمين

صدق الله العليّ العظيم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه: ددې تشريح د ليکلو پر مهال لاندينيو سرچينو ته هم مراجعه شوې ده:

۱ ـ نظم قرآن ـ د عبدالعلي بازرګان لېکنه

۲ ـ آشنايي با قرآن ـ د مرتضی مطهري ليکنه

۳ ـ في ظلال القرآن ـ د سيد قطب لېکنه

۴ ـ تفهيم القرآن ـ د مولانا سيد ابوالاعلی مودودي ليکنه

۵ ـ تدبر قرآن ـ د مولانا امين احسن اصلاحي ليکنه

٦ ـ قرآن حکيم [ترجمه و توضيحات فارسي] ـ عبدالعلي بازرګان

۷ ـ الميزان في تفسيرالقرآن ـ د سيد محمدحسين طباطبائي ليکنه

۸ ـ کابلي تفسير [قرآن کريم ترجمه او تفسير ـ مولانا محمود الحسن ديوبندي او علامه شبيراحمد عثماني] پښتو کوونکي : د عالمانو يوه ډله

۹ ـ پرتوی از قرآن ـ د سيد محمود طالقاني ليکنه

۱۰ ـ تفسير نمونه ـ د آيت الله مکارم شيرازي او د ورسره علماو د پلاوي ليکنه

۱۱ ـ تفسير نور ـ د مصطفی خرمدل ليکنه

۱۲ ـ تابشي از قرآن ـ د سيد ابوالفضل ابن الرضا برقعي قمي ليکنه

۱۳ ـ تفسير باران ـ د دوکتور مهدي خُدّاميان آراني ليکنه

۱۴ ـ ترجمه تفسير طبري ـ د حبيب يغمائی په اهتمام او تصحيح

۱۵ ـ تفسير ابن کثير [حافظ عمادالدين ابوالفدا اسمعيل بن عمر ابن کثير الدمشقي] اردو ته ژباړه : مولا محمد جوناګړهي

۱٦ ـ معارف القرآن ـ د مولانا مفتي محمد شفيع ليکنه

۱۷ ـ تفسير مصباحين (اردو) ترجمه و شرح تفسير جلالين ـ ليکونکي : جلال الدين محلي او جلال الدين سيوطي ـ اردو ته ژباړه او شرح: محمد لياقت علي رضوي

۱۸ ـ تفسير کمالين د جلالين تفسير اردو شرح د : مولانا محمد نعيم ديوبندی

۱۹ ـ د قرآن عظيم الشان پښتو ژباړه ـ مولوي قيام الدين کشاف

۲۰ ـ عزيزالتفاسير ـ د قرآن کريم پښتو ترجمه او تفسير ـ مولوي سلطان عزيز (عزيز)

۲۱ ـ صفوةالتفاسير ـ د محمدعلي الصابوني ليکنه ـ ژباړونکی: مولوي شمس الله کمال زاده

۲۲ ـ د قرآن پلوشې ـ د ګلب الدين حکمتيار لېکنه

۲۳ ـ تفسير دېوبندي ـ د مولوي عبدالحنان لېکنه

۲۴ ـ حکمة القرآن ـ د مولوي امين الله پېښاوری لېکنه

۲۵ ـ تفسير ايوبي حنفي ـ د مولانا محمد عبيدالله ايوبي لېکنه

۲٦ ـ تفسير احسن الکلام ـ د مولوي عبدالسلام رستمي ليکنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۷ ـ قرآن کريم په پښتو ـ د اجرالدين اقبال ژباړه
۲۸ـ شرحې بر سوره هاى قرآن ـ عبدالعلي بازرگان ـ د عبدالعلي بازرگان وېب پاڼه [bazargan.com]
۲۹ ـ تفسير روح القرآن ـ مؤلف ډاکتر مولانا محمد اسلم صديقي.
۳۰ ـ د قرآن ټکی په ټکی او روانه ترجمه ـ مولوي جانباز سرفراز
۳۱ ـ روح المعاني فـى تفسـيرالقرآن العظـيم والسـبع المثـانى ـ العلامـه ابـى الفضـل شـهاب الـدين محمودالالوسى البغدادي
۳۲ ـ تفسير جواهرالقرآن ـ مولانا حسين علي
۳۳ ـ تفسير روح البيان ـ شيخ اسماعيل حقى البروسوى
۳۴ ـ «کنزالايمان او تفسير نورالعرفان» ترجمه احمد رضاخان بريلوي، تفسير احمد يارخان نعيمي
۳۵ ـ کشف الاسرار و عُدة الابرار ـ [د قرآنکريم ادبي او عرفاني تفسير] خواجه عبدالله انصاري
۳٦ ـ د قرآن رڼا [د قرآن پښتو معنا او لنډ تفسير] مولوى محمد ظاهر اسدالله مکي
۳۷ ـ تفسير الفخرالرّازى المشهور بالتفسيرالکبير و مفاتيح الغيب، امام محمد الرازى فخرالدين
۳۸ ـ التّفسيرالمبين ـ دوکتور عبد الرحمن بن حسن النّفيسه
۳۹ ـ تفسير قرطبى ـ محمد بن احمد بن ابوبکر قرطبي، ترجمه اردو: پيرمحمد کرم شاه
۴۰ ـ المفصل في تفسيرالقرآن الکريم ـ المشهور بتفسيرالجلالين ـ للامام جلال الـدّين المحـليّ والامَـام جلال الدِّين السّيُوطيّ.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library